Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 94 (11592) | 1981 чылдың апрель 21, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген. | Өртээ 2 кап.

БҮДҮРҮЛГЕНИҢ ТЕХНИКТИГ ДЕҢНЕЛИН, ПРОДУКЦИЯНЫҢ ШЫНАРЫН БЕДИДИҢЕР!

(СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

«Комбинаттың эң дээре мастери» деп ат дээш чарышта «Тыва даг-дүгү» комбинаттың комсомолчу-аныяктар бригадаларының кежигүннери калбаа-биле киржип турар. Он бирги беш чылдың баштайгызының бирги кварталында ол хүндүлүг атты № 5 ээлчегниң бригадири Александр Лузянинге тывыскан. Римма Касаткинаның комсорг-тап турары ол комсомолчу-аныяктар коллективи комбинатта социалистиг чарыштың бирги черин алганы ынчангаш таварылга эвес. Бригада бирги кварталда пландан ажыр бирги сорттуң даг-дүгүн 5 муң рубльге арытлаан.

ЧУРУКТА: улуг мастер бригадир А. Лузянин болгаш регулировщик Р. Касаткина.
А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Тыва АССР-ниң Статистика эргелелиниң ДЫҢНАДЫЫ

Тыва АССР-ниң үлетпүрүнүң күрүне планын 1981 чылдың бирги кварталында күүсеткениниң дугайында

Үлетпүр бүдүрүлге черлериниң ажылдакчылары СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышка идепкейлиг киришкеш, оон төөгүлүг шиитпирлеринге сорук кирип, үлетпүр бүдүрүлгезин хөгжүдеринге чамдык чедиишкиннерни чедип алганнар.

Үлетпүр продукциязының эң чугула хевирлериниң хөй нуруузун сайгарарының болгаш бүдүрериниң хемчээлиниң талазы-биле бирги кварталдың планы күүсеттинген.

Эң чугула адырлар талазы-биле продукция сайгарарының болгаш үлетпүр бүдүрүлгезиниң өзүлдезиниң планының күүселдези дараазында сан-түңнерден көстүп турар:

	Продукция сайгарар талазы-биле планның күүсеттинген хуузу	1981 ч. I кварталдың 1980 ч. I кварталынга деңнээн хуузу
Электроэнергетика	103	116
Оттулар чүүл үлетпүрү	105	117
Өңнүг металлургия	102	99,5
Металл болбаазырадыры	95	97
Ыяш болгаш ыяш чазаар үлетпүр	102	99,3
Тудуг материалдарының үлетпүрү	96	107
Чиик үлетпүр	102	105
Аъш-чем үлетпүрү	109	103
Далган-крупа болгаш комбикорм үлетпүрү	102	101
Полиграфия үлетпүрү	104	106
Өске-даа үлетпүр бүдүрүлгелер	102	109

Электроэнергетика, оттулар чүүл, полиграфия болгаш чиик үлетпүр эң бедик темпилиг хөгжүп турар.

Республикага ниитизи-биле күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле бирги кварталдың планы күүсеттинген.

Продукция сайгарарының, үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлиниң өзүлдезиниң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле квартал планының күүсеттингенин тус-тус эргелелдер болгаш бүдүрүлге черлериниң аайы-биле көргүзерге мындыг:

	Сайгарылга планының күүсеттинген хуузу	1981 ч. I кварталдың 1980 ч. I кварталынга деңнээн хуузу	
		Бүдүрүлгениң ниити хемчээлиниң	Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң
«Тыва даг-дүгү» комбинат	101	123	125
Каа-Хем разрез	105	117	130
Тываның электри четкизи	103	116	116
«Тыва кобальт» комбинат	102	99,5	99,4
«Тудуг кезектери» комбинат	73	82	95
Ак-Довурактың ДБК-зы	100,0	112	117
Кызылдың эът комбинады	121	106	106
Кызыл-Мажалыктың эът комбинады	118	116	122
Сүт комбинады	105	99,6	102
Тараа продуктулар эргелели	103	102	107
Үстүү-Енисейниң балык заводу	117	91	89
Аъш-чем үлетпүрүнүң эргелели	100,2	97	99,8
Дааранылга фабриказы	101	106	100,0
Алгы заводу	101	98	99
ҮБН-ниң өөредилге-бүдүрүлге чери	113	121	108
КБН-ниң өөредилге-бүдүрүлге чери	103	105	106
Тыва тудуг материалдары каттыжыышкыны	103	95	103
«Росводпромнуң» ДБК заводу	112	97	98
«Тыва хөдээ тудуг» трест	91	91	93
Ыяш ажыл-агый министерствозу	100,3	103	105
Тудуг кезектериниң заводу	102	111	113
Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйы	105	104	104
Чурт иштиниң үлетпүр эргелели	101	109	115
Автосептелге заводу	80	85	85
Сельхозтехкүркомитет	102	102	102
Ном үндүрер черлер, полиграфия талазы-биле эргелел	104	106	106

Үлетпүр продукциязының кол хевирлериниң 1981 чылдың I кварталда натура-биле көргүзерге мындыг:

	I кварталда бүдүргени	1981 чылдың I кварталын 1980 чылдың I кварталы-биле деңнээрге (хуу-биле).
Хөмүр-даш — муң тонна	306	117
Электри энергиязы — муң квт-шак	25	90
Шуткаан каң — тонна	138	73
Тудуг кылыр ыяшты үндүр сөөртүрү болгаш одаар ыяш куб. м.	122	95
Ооң иштинде тудуг ыяжы — муң куб. м.	104	104
Тудуг материалдары муң куб. м.—	34	103
Мебель — муң рубль	408	119
Культура-амыдыралга херекселдер болгаш ажыл-агыйга чугула бараанннар — муң рубль	595	118
Тудуг чугайы — тонна	503	75
Тудуг туйбузу — млн. кезек	6,9	98
Демир-бетон конструкциялар болгаш кылыглар чылдазы — муң куб. м.	10,0	74
Сорттуг даг-дүгү — муң тонна	26,3	128
Хөм идик — муң эжеш	24,4	103
Кидис идик — муң эжеш	31,0	107
Дааранылга үлетпүрүнүң продукциязы (КНО ёзугаар) — муң рубль	512	124
Балык (тутканы) — тонна	15	75
Эът, I категорияның субпродуктулары-биле катай — тонна	1736	112
Колбаса кылыглары	371	115
Чалаң сүт продукциязы — тонна	4345	95
Саржаг — тонна	73	90
Далган — тонна	8475	109
Комбикорм — тонна	11337	94
Хлеб болгаш хлеб-булочка кылыглары — тонна	5040	99,0
Кондитер кылыглары — тонна	286	102
Пиво — муң дал.	15	40
Эзиртпес суксуннар — муң дал.	23	115
Дус (чемге херексел) — тонна	3339	131
Эът-сөөктен кылган кургаг мал чеми — тонна	63	56

Бирги кварталда пландан ажыр 16 муң тонна хөмүр-даш, 3,1 миллион квт. шак электри энергиязы, 1,4 муң куб. метр дилиг материалдары, 45 муң рубльге мебель аймаа, 42 муң рубльге культура-амыдырал херексел бараанннарны, 123 муң кезек тудуг туйбузун, 150 тонна сорттуг даг-дүгүн, 68 муң рубльге дааранылга үлетпүрүнүң продукциязын КНО ёзугаар, 296 тонна эътти, I категорияның субпродуктуларын аңаа катай 31 тонна колбаса кылыгларын, 245 тонна чалаң сүт продукциязын, 23 тонна саржагны, 375 тонна далганны, 237 тонна комбикормну бүдүрген.

Үлетпүрнүң чамдык адырлары квартал планының күүселдезиниң үезинде доктааттынган даалгаларын күүсетпээн. Сайгарылга хемчээлин тос бүдүрүлге күүсетпээн, эрткен чылдың бирги кварталынга деңнээрге үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлин 18 бүдүрүлге кудулаткан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле квартал планын 12 бүдүрүлге күүсетпээн, а 16 бүдүрүлге эрткен чылдың бирги кварталынга деңнээрге ону кудулаткан. Шуткаан каң, тудуг чугайы, чылда демир-бетон бүдүрер, ыяш белеткээр, кидис идик бүдүрер, балык тудар, хлеб болгаш хлеб-булочка кылыглары, эзиртпес суксуннар, эът-сөөктен кылган кургаг мал чеми бүдүрер талазы-биле квартал планы күүсеттинмээн.

Бараанныг продукцияның бот-үнезин бичеледир талазы-биле планныг даалга күүсеттинмээн.

ТЫВА АССР-НИҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ ШАҢНАЛДАРЫН ТЫВЫСКАН

Дүүн Кызылга, «Тыва суг тудуг» трестиң клувунга партияның XXVI съездизиниң делегады, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин-биле ужуражыышкын болган. Аңаа Мелиорация болгаш суг ажыл-агыйының, «Тыва суг тудуг» трестиң, автосептелге заводунуң, пиво заводунуң, хлеб заводунуң, эът комбинадының Тыва респотребсоюзтуң АТБ-зиниң, сайгарылга баазазының, сүт комбинадының ажылчы чоннарының төлээлекчилери киришкеннер.

Съездиниң төөгүлүг ужур-дузазы чүл дээрге, эртиен беш чылдың түңнелдеринге үндезилээш, чурттуң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң сорулгаларын, бистиң партиявыстың чер кырынга тайбыңны быжыглаарынче угланган даштыкы политиктиг шугумун тодаратканы болурун эш Г. Ч. Ширшин онзалап демдеглээн.

Партия съездизи экономиктиг сорулгаларны шиитпирлээриниң оруун айыткан. Ол — бүгү ниитилел бүдүрүлгезин интенсификастаары болур. Чаа беш чылда бүдүрүлгениң бар-ла бүгү күчүлерин таарымчалыг ажыглаарының айтырыгларын кызымаккайы-биле шиитпирлээри эргежок чугула, а ындыг курлавырлар республикада хөй бооп турар. Чиг-этти, энергияны, оттулар чүүлдү, материалдыг бүгү-ле курлавырларны чөп ажыглаарының ажылын күштелдирери, республикада бүгү-ле сөөртүлгелерни кылып турар автотранспортту улам долу ажыглаары эргежок чугула. Тываның экономиктиг хөгжүлдезиниң сорулгаларын шиитпирлээринге күш-ажыл курлавырларын эки ажыглаары улуг ужур-дузалыг бооп турар. Күш-ажылды шын организастаарының, материалдыг шаңнал-макталды болгаш күш-ажылды ооң шынарын болгаш хемчээлин ёзугаар төлээрин шын ажыглаарының айтырыгларын база чүткүлдүг шиитпирлээр херек. Күш-ажылдың медерелдиг сагылга-чурумунга кижизидеринче, кижилерниң даандырган ажыл-херек дээш харысалгазын бедидеринче онза кичээнгей салыр херек.

Эш Г. Ч. Ширшин кижилерниң материалдыг чаагай чоруун бедидерин, оларны аъш-чем бараанныары-биле хандырарын экижидериниң, чонның амыдырал хандырылга черлериниң ажылын сайзыраңгайжыдарының сорулгаларын тодаргайы-биле чугаалап, бо айтырыгларны съездиге онзалап айытканын демдеглээн.

Сөөлгү чылдарда Кызылдың экономиказын хөгжүдери-биле хөй ажылдың чоруттунганын Г. Ч. Ширшин демдеглээн. Чаа беш чылда база-ла улуг сорулгалар салдынган. Хоорайның чаагайжыдылгазынче, ооң агаарын хирлениишкинден арыглаарынче онза кичээнгей салыр ужурлуг.

Г. Ч. Ширшин түңнелинде хоорайның элээн хөй бүдүрүлге черлериниң оңгу беш чылда күш-ажылга бедик көргүзүглерни чедип алган бөлүк мурнакчыларынга Төрээн чурттуң шаңналдарын тывыскан. Улустарның Найыралы орденни хлеб заводунуң кондитери В. М. Масленниковага, пиво заводунуң мастери М. В. Пановага, «Хүндүлел Демдээ» орденни — хлеб заводунуң кондитери М. П. Демихинага тывыскан. Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергези-биле хлеб заводунуң пекары О-С. К. Балдан, эът комбинадының ажылчыны А. М. Свиридова, автосептелге заводунуң слесары В. Р. Хунай-оол, «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруу дээш» медаль-биле — эът комбинадының ажылчыны Ч. Д. Иргит, «Күш-ажылчы шылгарал дээш» медаль-биле — эът комбинадының колбаса кылыгларының формовщиги З. П. Берёзкина болгаш сүт заводунуң ажылчыны О. З. Блохина олар шаңнатканнар.

Т. СЕРМАВКИН,

ЭГЕЛЭЭН

Таңдының ажыл-агыйларында часкы хову ажылдары эгелээн. Аңаа белеткел ажылдарын хынамчалыг чорудкан. Турлагларда механизаторларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалдар тургустунган: чуртталга бажыңнары септеттинген, кызыл-булуңнар дериттинген. Чымыштыг ишке ажылдаар бригада бүрүзүнүң социалистиг хүлээлгелерин ажылдап кылгаш, кызыл-булуңнарда аскылаан.

Ажыл-агыйларның ишчилери шык базырыышкынын үлегерлиг чорудуп, бедиткен социалистиг хүлээлгелериниң негелделерин чедиишкинниг күүседип эгелээн.

К. ЕНЗУК.

Ленинчи Коммунистиг субботник

УЛУГ ЭГЕЛЭЭШКИННИҢ ТУК ТУДУКЧУЛАРЫ

Улуг эгелээшкинниң кыйгырыглары чурттуң кырынга база дагын чаңгыланып үнген. Кижи төрелгетенниң төөгүзүнүң чаа үезиниң эгезинде-ле төөгүлүг ужур-дузазын В. И. Ленинниң онзалап демдеглээни коммунистиг субботниктер чыл санында-ла миллион-миллион совет кижилерни бодунче хандыкшыдып турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизиниң төрүттүнген хүнүнден бээр 111 чыл оюнга тураскааткан субботник онзагай болган. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлери-биле сорук кирген, ооң өндүр чаагай айтыышкыннарын амыдыралга боттандырар деп долу шиитпирлиг чурттуң ажыл-ишчилери ажылдың ажыктыын болгаш шынарын улам ынай бедидер курлавырының кол көрүлдезин эрттирер. Баштайгы чылдың, бүгү беш чылдың улуг пландарын чедиишкинниг күүседиринге эргежок чугула дүргедээшкинни тургузар болгаш калбартыр дээш апрель 18-те шалыпчы ээлчегже үнген.

Эң хөй беримчелиг кылдыр, бир демниг, ажыл-агыйжы саналгалыг ёзу-биле ажылдаар деп бедик сорулганы күш-ажыл байырлалының киржикчилери боттарының мурнунга салган. Улус ажыл-агыйын интенсификастаарынче партияның угланыышкыны ажылдаар чер бүрүзүн таварты эрткен болгай. Мурнакчы коллективтери ленинчи коммунистиг субботниктиң база дагын инициаторлары болган найысылалдың күш-ажылчы хей-аът кириишкинин бүгү чурт көрген, дыңнаан.

Москва-сортировочная деповунуң күчүлүг локомотивтери-биле моон мурнунда ышкаш, борт номери ОВ-7024 маадырлыг паровоз чаңгыс одуругга турган. Ленинчи коммунистиг субботниктиң эгелээниниң дугайын байырлалдыг алгызы-биле дыңнадып, он бирги беш чылдың магистральдарын шиңгээдип алыр апаар аар дензилиг поездилерни оруктче кыйгырып үндүрер дээш апрель он сестиң эртенинде ол паровоз Улуг эгелээшкин музейинде мөңгеде турар черинден чаңгыс ёзугаар үнүпкен.

Күш-ажыл байырлалы эгелээриниң мурнуу чарында митинг болган. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП-ниң Москва хоорkomунуң бирги секретары В. В. Гришин аңаа чүве чугаалаан.

Шалыпчы ажыл-иштиң үлегер-чижээн коллектив көргүзер, ажылдың бедик шынарын чедип алыр деп, машинист А. Абрамов бүзүредип чугаалаан.

Цехке электровоз септелгези график ёзугаар чогуур үезинде эгелээн. Баштайгы минуталардан-на шалыпчы темп алдынган. Мастер Н. Логуновтуң комсомолчу-аныяктар бригадазы мында ажылдап турар. Улуг эгелээшкинниң эгелекчилериниң чаңчылдарын аныяктар ыдыктыы-биле кадагалап турар. Ол коллективтиң төлээлекчилери субботник хүнүнде катап тургустунган локомотивтен баштайгы дүлгүүрнү демир-орукчуларга дамчыдып бээр эргени чаалап алган.

Электровозту тергиин эки септээнин бадыткаан путевканы дүлгүүр-биле кады дамчыткан. Ону депо демир-орукчуларының социалистиг чарыжының тиилекчизи машинист Ф. Типицинге тывыскан. Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң тудугларынга ажыглаар чүъктерни ол состав чедирер. Субботникке белеткел үезинде машинистер шалыпчы 240 рейсти боттарының саннарынга бижип алганнар.

Ол хүн депонуң бүгү коллективи кедурлүүшкүннүг ажылдаан. 9 локомотивти, чаа демир-орук кранын, муң ажыг электроприборларны септээн. Машинист Ю. Шамовиниң рейзи-биле күш-ажыл байырлалы доозулган. Электровозтарның бирээзинге дүрген чоруктуг пассажир поездизин Владимир Ильичиниң төрүттүнген чери — Ульяновскиже ол чедире берген.

Владимир Ильич агыш электромеханика заводунуң цехтеринге күш-ажыл байырлалының хүнүнде кызыл пестерде лозуннар болгаш транспаранттылар чечектелип турган. Ээлчег эгелээриниң мурнунда митингилер болган. Оларның киржикчилери ол хүннү эрес-шудургу, тергиин эки ажылы-биле демдеглээр деп сөзүн берген.

Бо заводтуң маркаазы чуртта болгаш даштыкыда сураглаан. Ооң кылыгларының дөрттүң бириинден хөй кезээн Күрүнениң шынар демдээ-биле маркалаан. Улуг машиналар цегинге сөөлгү ажылды ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының лауреады Н. Кузнецов баштаан слесарьлар-чыыкчылар бригадазы күүсеткен. Коллектив сөзүнге алдарлыы-биле ээ болуп, күчүлүг алды электрошимчедикчилерни ол хүн эптээн — ол кайгамчыктыг түңнел-дир!

Ленинчи коммунистиг субботникке миллион-миллион москвачылар киришкен. Олар ажылдаар черлеринге ажылдап, найысылалдың кудумчуларын болгаш проспектилерин каастап шимээн. Бүдүрүлгелерниң, тудугларның, транспорттуң коллективтери-биле кады субботникке эртем-шинчилел организациялары болгаш өөредилге черлери киришкен. Күш-ажыл байырлалының киржикчилериниң аалчылары Москва театрларының артистери, чурукчулар, чогаалчылар болган.

СЭТА-ның корр.

БАЙДАЛЫВЫС БАГАЙ ЭВЕС

Кыштаглаашкынны организастыг эрттирер, мал бажын хоратпас болгаш малдан алыр продукцияны көвүдедир талазы-биле кыйгырыгны «Революцияның чалбыыжы», «Хемчик», «ҮТКА 25 чылы» совхозтарның малчыннары эрткен күзүн үндүрген. Ону республиканың бүгү малчыннары деткип, боттарынга немелде хүлээлгелерни алган болгаш социалистиг чарышты калбарткан. «Малчын» совхозта кыштаглаашкынның эртип турар байдалын ук совхозтуң директору Салчак ОЧУР биске бижээн. Ону бөгүн парладывыс.

Оңгу беш чылды бистиң совхозтуң ажыл-ишчилери багай эвес дооскан. Ылаңгыя ооң сөөлгү чылында эът бүдүрериниң планы чүс хуу, дүктүү — 105 хуу, а эътти күрүнеге садарының планы 107 хуу, дүктүү — 104,3 хуу күүсеттинген. Мал бажын өстүреринде чедиишкиннер база бар болган. Мыйыстыг бода малдың бажы 2 хуу, шээр малдың 1,1 хуу, а чылгы мырыңай 8,8 хуу өскен. Төрүүр инектиң болгаш бээрниң бажы база дыка өскен.

Малды семиртири элээн экижээн. Ылаңгыя күрүнеге садар малды үзе тургусканы болгаш оларның ажаалдазын экижиткени маңаа улуг дузалыг болган. Оон түңнелинде күрүнеге саткан сарлыктың бары-ла шуптузу, хойнуң 70 хуузу, өшкүнүң дең кезин дээди болгаш ортумак күштүг дужааттынган. Мал ажылындан совхозка 110 муң рубльдиң арыг орулгазы кирген.

Агаар-бойдус берге болгандаа болза, совхоз чүс баш төрүүр малга онааштыр 74 хураганны, 79 бызааны болгаш 70 кулунну доруктуруп алган. Чүс баш төрүүр хойга онааштыр 85-тен 104 чедир хураган алган малчыннар хөй болган. Мындыг мурнакчыларның аразында оңгу беш чыл онаалдаларын чедиишкинниг дооскан малчыннар хөй. Хойжудаа Салчак Күнчү, Бүче-оол Мочак-оол, Барбай-оол Чыпсын, Харлыг-оол Долзат, сарлык кадарчызы Иргит Өлчей-оол, чылгычы Моңгуш Сортай-оол болгаш оон-даа өске он-он мурнакчылар коммунистиг ёзу-биле ажылдаарының үлегерин көргүскен. Ындыгларның күш-ажылының ачызында район Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга идепкейлиг кириш-кеш, СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ Төп Комитединиң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Оңгу беш чылда чедиишкиннери дээш совхоз РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун база алган бис. Бо шаңналдар он бирги беш чылда улам кызымак ажылдаарынче бистиң хей-аъдывысты көдүрүп турар.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң материалдарын таныжып тура, бистиң малчыннарывыс бедиткен социалистиг хүлээлгени алган. Ону ёзугаар бо чылын мыйыстыг бода малды чыл эгезинде турганындан 6 хуу, хойну 6,1 хуу, өшкүнү 3,5 хуу, чылгыны шуут 13 хуу өстүрери көрдүнген. Оон-биле чергелештир күрүнеге 370 тонна эътти, 39,6 тонна дүктү садар. Кыргып алыр дүк бир хойданна 1,3 килограмм, өшкүден-не 0,6 килограмм болур. Күрүнеге садар сарлыктың дириг деңзизи 200 килограмм, хойнуң 40, өшкүнүү 38, чылгының 270 килограмм чедирер.

Салдынган сорулгаларны амыдыралга боттандырары кыштаглаашкынны канчаар эрттирериниден улуг хамаарыжыр. А ол, частың бо үезинде, бистиң районга эң берге. Хат-шуурган, доңат-соок соксаваастааш туруп бээр. Ынчалза-даа чогум ниити байдалывыс чүгээр: чаш малдың хорамчазы эвээш. Малчыннар кызымак ажылдап турар. Оларның аразында хайындырган шайын, ааржызын безин комбикорм, чарба-биле холуй малынга берип орарлары бар. Малдың чемин, олар-белчиирни болгаш ажаалданы экижидип, кызымак ажылдап турар малчыннар бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Ындыгларга Борис Тейнинни, Маржын Кержек-оолду, Боарган Каң-оолду, Хомушку Өшкү-Саарны, Метпээ Серен-Натпитти, Калдар Надаажапты болгаш оон-даа өскелерни хамаарыштырып болур.

Бистиң чериң агаар-бойдузу берге дээрзин ам база катаптаайн. Ынчангаш биске дуза чедирген кижилерге болгаш организацияларга четтиргенивисти илеретпес аргам чок. Чүгле январь, февраль айларда 281 тонна комбикормну, 170 тонна сигенни Ак-Чыраалак сөөртүп алдывыс. Орукчирик чок, чүгле аът болгаш шары-биле аргыжар Тоолайлыгга комбикорм, сиген, дус болгаш аъш-чемни вертолёт-биле чедирип бергени биске база дыка өөрүнчүг болган.

Кыштаглаашкынның түңнели костүрү эң берге үези келген. Совхозтуң дирекциязы болгаш партком, тускай эртемниглер, малчыннар мал бажын менди камгалап алыр дээш бүгү хемчеглерни ап турар. Ынчангаш мурнувуста салдынган сорулгаларның чогумчалыг боттанырынга идегевес аргавыс чок. Шилчиир Кызыл туктарны салбас дээш кызар бис.

С. ОЧУР,
Мөңгүн-Тайгада «Малчын» совхозтуң директору

Дүвүренчиг медээ

КЫШ ЭРТКЕН МАЛДЫ...

Ниитизи-биле «Кызыгаар» совхозтуң бүгү малы Тес-Хем районнуң өске ажыл-агыйларында дег, эрткен кыштан менди ашкан. Ооң уламындан совхозтуң № 1, 2 хойжу бригадаларында чаш төл алганы багай эвес. Ылаңгыя № 2 хойжу бригада (бригадири В. А. Бызаакай) төрүүр чүс хойга онаажтыр 103 хураганны ап, совхозтуң күш-ажылчы алдар тугунда көдүрткен.

Мындыг чаагай үре-түңнелдиг ажыл-херекти улам быжыглаар турбуже, № 1 хойжу бригаданың малчыннар коданнарынга суг чедирип турар чолаачы Юрий Чорбаа онаашкан ажылынга харысалга чогуу көргүзүп, үзүктелиишкинниг чедип турар. Малчыннар Федор Очурнуң, Сандыкпаа Быжындының, Куулар Биин-оолдуң, Бады Ургунуң болгаш бригаданың өске-даа малчыннарының аалдарынга апрель 9-та суг чедирген соонда, дараазында беш хонуктуң чаңгызында-даа суг чедирбээн. Түңнелинде коданнарга мал байтык, кижи ижер суг чок болуп, бергедээн. Түс коданнарга баарга оңгаан, суксаан хой, хураганның алгызынга кулак уюкталыр.

— Кожавыста № 2 бригаданың коданнарынга суг чедирип турар Кызыл-оол Сагаачы чаңгыс-даа хүн үспес херек апарганда дүнелерде безин чоруп турар-дыр. Бистиң чолаачывыс оон үлегер алыр болза көрем. Үрүг-дарыг баары катса канчаарыл, бо эртен бичии оглумну доскаар иштинче кирип, ооң дүвүнде даштыг суг сыксадып ап, шай хайындырдым — деп, С. Быжынды чугаалады.

Кыш көрген малды бо үеде ынчаар суксадып болур бе? Онаашкан ажылынга аа-харысалга чок чолаачыны орта ажылдадып, азы өске кижи-биле чүге солуп болбазыл? Мындыг янзылыг, чидиг негелделиг айтырыгларны малчыннар салып, кыштан менди ажырган малының моон соңгаарты салым-чолу дээш сеткил-сагыжының хаңызындан оларның дүвүреп турары чөптүг.

С. ТАС-ООЛ.

Тувинская
республиканская
БИБЛИОТЕКА
им. А. С. Пушкина

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРНИҢ ЧУГУЛА СОРУЛГАЗЫ

Республиканың профэвилелдер активиниң хуралынга СЭКП-ниң XXVI съездизиниң түңнелдеринге болгаш ооң шиитпирлеринге, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң съездиге кылганы ТК-ның Отчёт илеткелинде айтышкыннарга болгаш түңнелдерге дүүштүр профэвилел организацияларының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ооң киржикчилери съездиниң шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткилдиг, бүрүн долу чүүлдүгзүнмүшаан, ажыл-херекке дайынчы программа кылдыр хүлээп алган. Ооң-биле кады олар ол бүгүге дүүштүр профэвилел организацияларының ажыл-чорудулгазында кол угланыышкыннарының, СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин боттандырарынга, ажыл-агыйжы база социал сорулгаларны шиитпирлээринге, күш-ажылчы коллективтерниң амыдыралынга оларның ролюн бедидериниң дугайында ханы анализтиг, ажыл-херекчи чугааны кылганнар.

— Совет политиктиг системага профэвилелдерниң ролюн улам бедидериниң дугайында партияның съездизинге дыка улуг кичээнгей салдынган —деп, илеткелчи профоблчөвүлелдиң секретары **С. Д. Киров** эгезинде чугаалаан. Партия профэвилелдерин массалар ортузунда болунуң идегелдиг дузалакчызы, демократияны хөгжүдериниң, ажылчы чоннарны коммунизм тургузарынче хаара тударының күчүлүг чепсээ кылдыр көрүп турар дээрзин съездиге Төп Комитеттиң отчет илеткелинде онзалап демдеглээн болгай. Оларның мурнунга съездиниң салганы улуг сорулгаларны, калбак эргелерни боттандырар база ажылчы чоннарның эрге-ажыктарын камгалаар талазы-биле доктаамал сагыш салыр, ажыл-агыйжы, социал сорулгаларны шиитпирлээр, социалистиг чарышты, чаартыкчы, чогаадыкчы чорукту калбартыр болгаш өске-даа чугула айтырыгларга холбаштыр профэвилел организацияларының хөй талалыг ажыл-чорудулгазынга илеткелчи болгаш санал бергеннер тодаргай доктааганнар.

«Чедип алган дуржулганы ажыглавышаан, партия организацияларының удуртулгазы-биле профэвилелдери съезд мурнунуң социалистиг чарыжын нептерелдиг кылдыр организастаар, ажылчы чоннарның чогаадыкчы идепкейин калбартыр талазы-биле тодаргай ажылды чорудкан. Республикада 62 бүдүрүлге, 406 цех, участок, бригада болгаш бүдүрүлгениң 7 муң ажыг мурнакчылары съездиге уткуштур алган хүлээлгелерин күүсеткенин рапорттааннар. Эң эки көргүзүглерни Тываның электри четкилери, Кызылдың аъш-чем сады, № 48 тудуг эргелели база «Хемчик», «Торгалыг», «Кызыл тук», «Чаа орук» совхозтар болгаш өске-даа коллективтер чедип алган.

Он бирги беш чылда социалистиг чарышты съездиниң шиитпирлеринге, Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының дугайында СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның доктаалынга дүүштүр организастаар. «Ажыктыг болгаш шынарлыг ажылдаар!» деп лозуң-биле чарышты профэвилел организациялары улам ыңай калбартып турар. Ону нептерелдиг, дээштиг, үре-түңнелдиг кылдыр организастаар талазы-биле чер-черде профэвилел органнарының ажыл-херээниң болгаш ында чедир кылдынмаан чүүлдерниң дугайын илеткелчи болгаш санал берген эштер: автотранспорт болгаш чазаглыг оруктар ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң даргазы **Д. С. Оюн**, Кызылда эът комбинадының ажылчыны **Г. В. Мишина**, столоваялар болгаш ресторааннар трезинде профэвилел комитединиң даргазы **И. К. Чепурнова**, Минусинск АТБ-ниң чолаачызы **К. П. Дьяков**, В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинатта профэвилелдиң каттышкан комитединиң даргазы **Х. Х. Чигир-оол** болгаш өскелер-даа тодаргай чижектер-биле көргүскен.

Сөөлгү чылдарда чарыш киржикчилериниң саны өскен, шынар составы экижээн. Амгы үеде республикада 88,3 муң кижи чарышта хаара туттунган. Ол болза бүгү ажылдап турарларның 94,8 хуузу-дур. Күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкинде 44,4 муң кижи киржип турар, 1976 чылга деңнээрге оларның саны 11,6 муңга немешкен.

«1981 чылдың планныг даалгаларын — ноябрь 7-ге күүседир!» деп Москваның мурнакчы ажылчыннарының эгелээшкинин бистиң республикага бир-ле дугаарында алгы заводунда И. Г. Гавриченко биле Л. И. Ильинниң удурткан бригадалары, «Тыва кобальт» комбинаттың септелге-механика цеги, «Тыва сут тудуг» трестиң, «Сельхозтехниканың» куркомунуң автотранспорт бүдүрүлгелери болгаш өске-даа коллективтер деткээн.

Ынчалзажок улус ажыл-агыйының чамдык адырларында профэвилел организациялары социалистиг чарышты организастаарда ажыл-ишчилерниң кужун планныг даалгаларны, социалистиг хүлээлгелерни күүседиринче кошкак угландырып, бо чугула ажыл-херекке ёзу-барымдаалдаашкынындан үштүнмээн. Ниитизи-биле республикада үлетпүр, транспорт болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларының ажыл-ишчилери бирги кварталдың планын чедиишкинниг күүсетседаа, хожудап турар адырлар, бүдүрүлге, коллективтер ам-даа бар, а тöс бүдүрүлге продукция сайгарар планын күүсетпээн. Оларга «Тутуг кезектери» комбинаты, эът-сөөктен дагган кылыр заводу, Чадаананың, Туранның, Бай-Хаактың хлеб заводтарын, автосептелге заводун болгаш оон-даа өске коллективтерни хамаарыштырган. 10 бүдүрүлге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планын күүсетпээнинден 546 муң рубльди планга чедип албаан.

Тудуг организациялары боттарының аргаларындан ырак-та куду ажылдаан, планын чүгле 69,1 хуу күүсеткен. Ол бүгү фактылар болза чамдык профэвилел комитеттери чарышты дээштиг кылдыр организаставаанын, мурнакчы дуржулганы четпес нептеретпээнин, ажыл-ишчилер ортузунга кижизидилге ажылын кошкак тургусканын бадыткап турар-дыр.

Чарыштың киржикчилери алган социалистиг хүлээлгелерни күүседиринче таарымчалыг байдалдарны тургустунмазын «Шагонартяжстрой» тресте тудугжулар бригадири **О. О. Кужугет** болгаш өске-даа эштер чидии-биле шүгүмчүлээн.

— Бистиң бригадада эш-өөрүн ажылдап турары-даа соруктуг, ажылдың темпизи-даа бедик. Ынчалзажок бирги кварталда план күүсеттинмээн. Чылдагааны чүл? Тудуг материалдары чогундан 248 кижи-шакты, электроэнергия четпезинден 83 кижи-шакты халас эртирдивис. Ол бүгү бисти дүвүредип турар — деп, О. О. Кужугет демдеглээн. Оон аңгыда ол Чаа Шагаан-Арыгже комсомолчу путёвка-биле чорудар аныяктарны бергелерге торлуш дивес, шудургу, ажылгыр кижилерден шилип чорударынче комсомол организацияларының кичээнгейин угландырган.

«Мал ажылы — көдээде шалыпчы фронт» деп съездиниң кыйгырызы профактив хуралының кичээнгейиниң төвүнге тургустунган. Бо айтырыгга холбаштыр илеткелчи болгаш санал бергеннер: көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң даргазы **К. Ч. Ширшин**, Таңдыда Дуржулга станциязының саанчызы **Ф. А. Брень** тодаргай чижектерни киирген. Бүгү улустуң социалистиг чарыжының чорудулгазынга чедип алдынган чүүлдерни быжыглаар талазы-биле профэвилел болгаш көдээ ажыл-агый органнары чамдык хемчеглерни алган. Оон түңнелинде бирги кварталда курунеге сүт садарының планын Кызыл районнан өскези, а эът садарының планын Тожудан өске бүгү районнар күүсеткен. Тока, ССРЭ-ниң 50 чылы, Карл Маркс аттыг, «Мөрен», «Саян», «Мурнакчы» болгаш өске-даа совхозтарның малчыннары эки көргүзүглерни чедип алган.

Малчыннар болгаш механизаторлар ортузунга социалистиг чарышты «Тээли», «Май 1», «Ленинчи орук», «Кара-Хөл» совхозтарда, «Сельхозтехниканың» Тес-Хем салбырында ёзу барымдаалап организастаанындан улуг четпестер үргүлчүлевишаан. Үстүнде четпестерден көдээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел обкому, профэвилел райкомнары болгаш ажыл-агыйларда ажылчын комитеттери чогуур түңнелдерни кылыр, чарыш киржикчилериниң кичээнгейин планныг даалгаларны күүседиринче, оларның ажылдаарынга, чурттаарынга база дыштанырынга таарымчалыг байдалды тургузарынче доктаамал кичээнгей салырын профактив хуралы негээн.

Профэвилелдеринге тывыскан калбак эргелерни бүрүн ажыглаарының, күш-ажылчы коллективтерниң ролюн бедидериниң, чер болганга организастыг чорукту, быжыг сагылга-чурумну тургузарының, прогулдаар, ажыл шагы үзер чоруктар-биле шиитпирлиг демиселди чорударының, ажыл-ишчилер ортузунга политкижизидилгелиг ажылды күштелдирериниң айтырыглары актив хуралынга чидии-биле тургустунган. Оон аңгыда коллективтиг керээлерни күүседириниң, күш-ажыл камгалалының, социал страхованиениң база ажылчы чоннарның дыштанылгазының болгаш өске-даа чугула айтырыгларының дугайынче улуг кичээнгей салдынган. Ол бүгү айтырыгларны профэвилел обкомнары, райкомнары болгаш комитеттери, оларның чер-черде организациялары съездиниң негелделеринге дүүштүр тургузарының чугулазын хуралдың киржикчилери онзалап демдеглээн.

СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, партия обкомунуң бирги секретары **Г. Ч. Ширшин** профактив хуралынга делгеренгей чыве чугаалаан. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң төөгүлүг ужур-дузаазынга тодаргай доктаагаш, бүгү совет улус-биле бир демей Тываның ажылчы чоннары съездиниң шиитпирлерин боттандырар дээш аажок улуг көдүрлүүшкүннүг ажылдап кирипкен дээрзин ол демдеглээн.

Улус ажыл-агыйын интенсивтиг хөгжүдеринге материалдыг болгаш күш-ажылчы курлавырларны чөп ажыглаарының, фонду эргиилдезин көвүдедириниң бүгү чүүлдерге камналга чурумун күштелдирериниң, эвээш кижилиг коллектив-биле план күүседир дугайында свердловчуларның эгелээшкинин ёзугаар ажылдаарының, аъш-чем программазын боттандырарынга көдээ ажыл-агый, ылангыя мал продуктуларын бүдүрерин көвүдедириниң, иштики аргаларны база курлавырларны чөп ажыглаарының, социал болгаш өске-даа чугула айтырыгларының дугайында Г. Ч. Ширшин чугаалаан.

Бо-даа база өске-даа айтырыгларны шиитпирлээринге профэвилелдерниң ролюнуң дугайын чугаалааш, ол хамыктың мурнунда социалистиг чарышты съездиниң негелдезинге дүүштүр организастаарынче, прогульщиктерге, сагылга-чурум үрекчилеринге удур шиитпирлиг демиселди чорударынче, күш-ажылчы коллективтерниң ролюн бедидеринче, кол чүүл — кижилерниң негелде-херегцелдеринге кезээде дыңнангыр, кичээнгейлиг болуп, оларның амыдыралының база кижизидилгезиниң дугайында доктаамал сагыш салырынче оларның кичээнгейин угландырган. Съездиниң негелделеринге дүүштүр профэвилел комитеттериниң база организацияларының дайынчы арга-шиңээзин, ролюн бедидериниң, организакчы болгаш кижизидикчи ажылдың стилин база арга-методун сайзырангайжыдарының эргежок чугулазынче кичээнгейин ол түңнелинде угландырган.

С. ШОЙГУ.

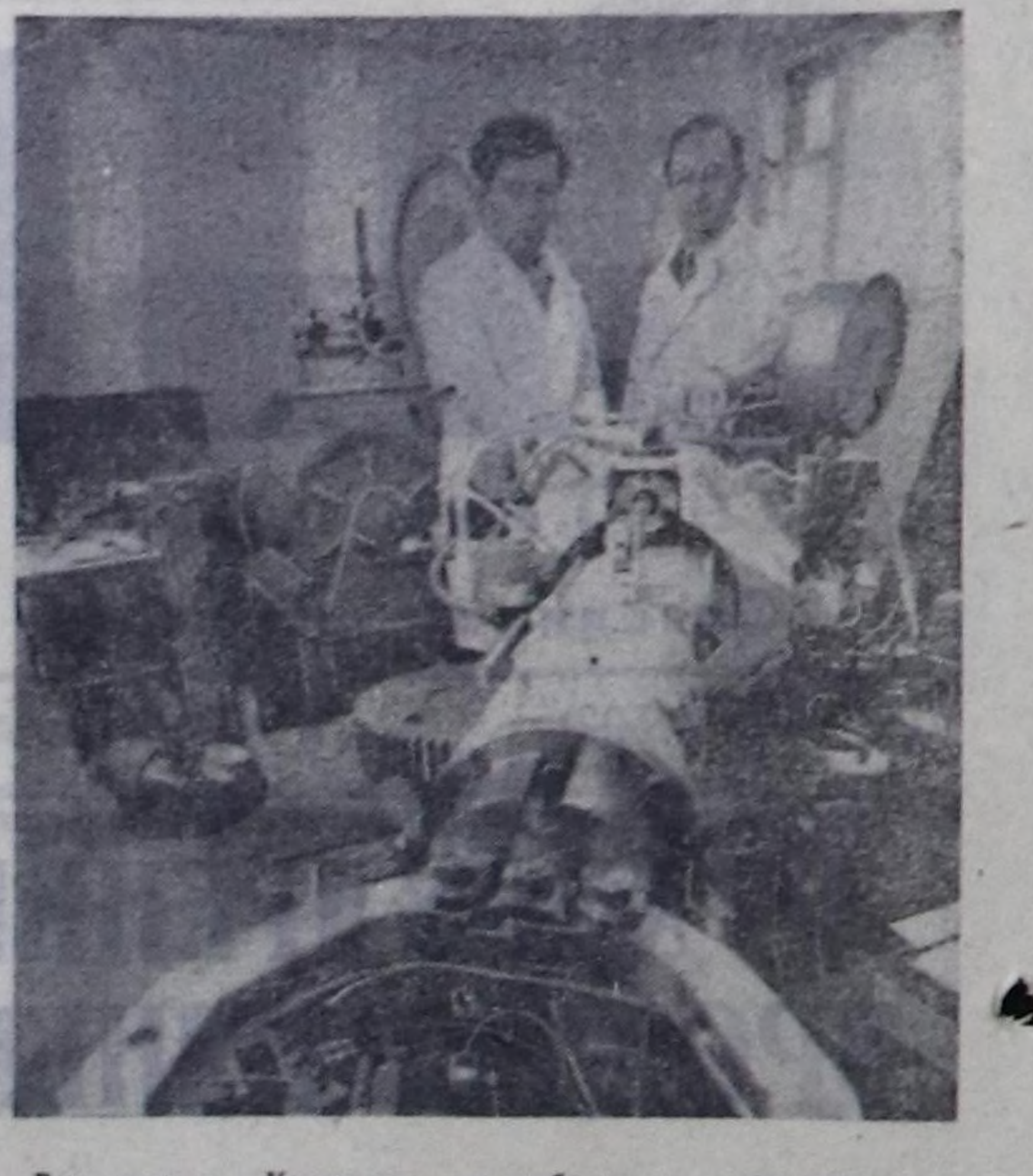

Волгоградта «Комплекс» эртем-бүдүрүлге каттыжыышкынының «Робот» деп конструктор-дуржулга бюрозу үлетпүрнүң роботтарын болгаш манипуляторларын бүдүрүп, оларны трактор заводтарының баазаларынга база көдээ ажыл-агыйга кезектерни чуулдаже киирерингe, чып шарыырынга, чамдык чүдүрер-дүжүрер ажылдарга ажыглаарын организастап турар.

Ол роботтарны янзы-бүрү ажылдар кылырынга таарыштыр кылган белдирлер база калбаа-биле ажыглаттынып турар. Эрткен беш чылда ук бюронуң ажылдакчылары Волгоградтың мотор, Херсонунуң комбайн, Челябинскиниң трактор заводтарынга, Оренбургтуң «Радиатор» заводунга «КШ-63 С» хевирниң манипуляторларын кылып бергеннер.

Он бирги беш чылда коллектив кежигүннери чаа-чаа комплекстерни, шугумнарны база участоктарны тударын төлевилээннер, аңаа ажыл кижиниң киржилгези чокка боттаныр.

ЧУРУКТА: Роботтарның болгаш манипуляторларның үлетпүр шенелдезиниң килдис эргелекчизи В. И. Кибальников биле конструктор бюрозунуң начальниги В. И. Глухов оларның чаа «МАН-100 П» деп роботтуң чанында турары.

Э. КОТЛЯКОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң

доктаамал комиссияларында

ХАНДЫРЫЛГАНЫ ЭКИЖИДЕР

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң план-бюджет талазы-биле доктаамал комиссиязының хуралы болган. Республиканың Чоннуң амыдырал хандырылга министерствозунуң бүдүрүлгелериниң эрткен 1980 чылда болгаш бо чылдың бирги кварталында планныг онаалдаларының, социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезиниң талазы-биле айтырыгга хамаарыштыр Тыва АССР-ниң чоннуң амыдырал хандырылга министри С. К. Буяндының дыңнадыын аңаа дыңнаан.

Эрткен оңгу беш чылда амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң материал-техниктиг баазазы быжыккан. Эрзин, Самагалдай, Сарыг-Сеп, Бай-Тайга районнарның амыдырал хандырылга комбинаттарының бүдүрүлге шөлдерин алгыткан болгаш чоннуң чурттап турар чериниң аайы-биле комплекстиг хүлээп алыр 17 пунктуну тургускан. Кызыл хоорайда амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң комплекстиг баазазын ажыглалга киигенин С. К. Буянды дыңнадыының эгезинде демдеглээн.

Амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң материал-техниктиг баазазының быжыкканының түңнелинде чурттакчы чонга оларның чедирип турар ачы-дузазының хевирлери, хемчээли көвүдээн.

Чонга амыдыралдың ачы-дуза чедирериниң хевирлери калбарган, чаа 85 аңгы хевирниң ачы-дузазын республиканың бүдүрүлгелери шиңгээдип алган болгаш ону ажыглап турар. Тываның ажылчы чону бо хүннерде министерствонуң бүдүрүлгелериниң 400 ажыг ачы-дузазын ап турар, ооң — 357-зин көдээ черлерде. 1980 чылда чурттакчы чонга 796 муң рубльдиң амыдыралдың ачы-дузазын чедирген. 1975 чылдагазы-биле ону деңнээрге ол 10 катап хөй.

1981 чылдың бирги кварталының планныг онаалдазын, социалистиг хүлээлгелерин министерствонуң бүдүрүлгелери 101, оон иштинде көдээ черлерде — 100,9 хуу күүсеткен.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң план-бюджет талазы-биле доктаамал комиссиязының хуралынга республиканың амыдырал хандырылга албанының шугумунда кылдынган эки чүүлдерни демдеглевишаан, ында бар четпестерни чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыгларны айыткан.

Көдээ черлерде чонга амыдыралдың ачы-дузазын чедирип турарының культуразы ам-даа чавыс, негелдеге дүүшпес.

Өвүр, Бай-Тайга, Тожу, Тес-Хем районнарның чурттакчы чонунга соодукчу, шак септээриниң дузазын 1980 чылда көргүспээн. Районнарның амыдырал хандырылга комбинаттарында идик-хепти химиктиг бүдүрерүнүң айтырыын тургусканы негелдеге дүүшпес.

Районнарда көдээ чурттакчылыг чер бүрүзүнге комплекстиг хүлээп алыр пунктулар тургузарынче кичээнгей кошкак. Чижээ, Өвүрде «Коммунизмче орук», «Ак-Чыраа», Тес-Хем районда «Чодураа», «Кызыгаар», Эрзинде — «Мөрен», Ленин аттыг совхозтарда чоннуң чурттап турар чериниң аайы-биле хүлээп алыр пунктулар чок. Бо айтырыгны дарый шиитпирлээр талазы-биле хемчеглер алырын райкүүскомнарга, көдээ Советтерге доктаамал комиссия дааскан.

Министерствонуң бүдүрүлгелеринде чоннуң чагыгларының күүселдезиниң хуусаазын сагывас, янзы-бүрү чылдагааннардан ону узадып, чыдырар чоруктар — хандырылганың культуразын чавызадып турар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң план-бюджет талазы-биле доктаамал комиссия үстүнде айтырыгны чугаалашкаш, республиканың амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң ажылында кылдынган эки чүүлдерни демдеглээш, ол алырда чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыгларны айтып, ону чайладырынче угланган сүмелерни айыткан доктаалды хүлээп алган.

В. КУУЛАР.

ХУУЧУЛАР ХУРАЛЫ

«Тиилелге» совхозтуң ажылчын кооперациязының хуучу кежигүннериниң ээлчеглиг хуралы болган.

Хуучу кежигүннер хуралга ажылчын кооперациязының коллективиниң эрткен беш чылда болгаш бо чылдың эрткен айларында, кварталында ажылы-биле таныжкан. Коллектив онаалдазын чедиишкинниг күүсеткен. Мурнакчыларның саны өскен. Чижээ, садыгжылар Р. Оржак, В. Монгуш, Л. Ондар, А. Монгуш, Д. Ондар, Б. Ондар олар кызымак иш-биле социалистиг чарыштың тиилекчилери болганнар.

Ажылчын кооперация коллективи он бирги беш чылдың баштайгызының бирги кварталының планын күүсеткен. Үүрмектеп садар бараан саарылгазының планныг онаалдазын кооператорлар 102,8, ниитиниң чемненилгезиниң — 143,3, боттарының продукциязын бүдүрүп үндүрериниң планы 129,9 хуу күүсеттинген.

Хуралга санал бергеннер коллективтиң ажыл-ижинде эки чүүлдерни айытпышаан, чоннуң хандырылгазында бар чамдык четпестерни шүгүмчүлеп, кооператорларның кичээнгейин ынаар угландырган. Ном болгаш канцеляр бараанныр магазиннерде бараанларның ассортиментизиниң кызыы болуп турарынга шын шүгүмчүлелдер болган.

Ажылчын кооперациязында социалистиг өнчү-хөреңгини самчыгдаар, оорладыр чоруктар бар. Ындыг болза-даа ооң-биле демисел кошкак. Оон-биле кады хуучу кежигүннер-биле ажыл негелдеге дүүшпес, оларның сан-лаңзызының безин тодаргай билдинмезин санал бергеннер шүгүмчүлээн.

Ажылчын кооперациязының баштаар чери хуучу кежигүннериниң санал-оналын хүлээп алган. Коллективтиң ажылында бар четпестерни чайладырының хемчеглерин айыткан доктаалды хурал хүлээп алган.

Э. ТЕЖИТ.

Кызыл район.

Валерий Кызыл-оол Улуг-Хем районда «Найырал» совхозтуң дуржулгалыг чолаачыларының бирээзи. Ол ында он дөрт чыл улаштыр ажылдап, мурнакчыларның одуруунда чоруп, бо чылдың бирги кварталының планын 138 хуу күүсеткен. Бирги класстың чолаачызы В. Кызыл-оол бо хүннерде Белде ийи дугаар хойжу бригаданың коданнарынга ГАЗ-53 автомашиназы-биле суг сөөртүп, он дөрт коданны доктаамал эргип турар. Ажылынга харыысалгалыг чолаачыны ол чоок-кавының малчыннары хүндүлээрлер. Мурнакчы чолаачы бо чылын бир тонна кывар чүүлдү, бир комплект дугуйну камнап алырын хүлээнген.

ЧУРУКТА: чолаачы В. Кызыл-оол.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ПРАКТИКТИГ АЖЫЛГА АЖЫКТЫГ

Чоокта чаа Кызыл районнуң Кур-Чер болгаш Шамбалыг көдээ Советтериниң баазазынга суур болгаш көдээ Советтериниң күүском даргаларының семинар-хуралы болуп эрткен. Семинарны райкүүскомнуң даргазының оралакчызы А. П. Кешкендей ажыткан. Бо чылдың апрель 1-де ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң хуралынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугаазынга хамаарыштыр чер-чер Советтериниң сорулгаларының дугайында илеткелди райкүүском секретары Ш. К. Кандан кылган. Эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айтышкыннарны күүседир талазы-биле район, суур болгаш көдээ Советтер тускай хемчеглерни ажылдап кылгаш, ону амыдыралга боттандырарының чугулазын илеткелчи айыткан. Оон ынай доктаамал комиссияларның болгаш хөй-нийти организацияларының ролюн улам бедидери чугула.

Оон соонда Кур-Чер көдээ Совединиң күүском даргазы П. О. Хертек, «Тиилелге» совхозтуң директору В. О. Оюн, улусчу дружина штавының даргазы, совхозтуң кол агроному П. С. Кара-оол олар СЭКП ТК-ның «Хоойлу-дүрүмнү үрээр чорукка удур демиселди күштелдирер болгаш корум-чурумну камгалаарын улам экижидер дугайында» доктаалды күүседири дээш көдээ Советтиң депутаттарының кандыг ажылды кылып чорууп турарының дугайында тодаргай чугаалааннар. Ылангыя административтиг комиссия (даргазы В. Оюн), улусчу дружина (командири П. Кара-Сал), эш хуу суду (даргазы Б. Ондар) хоойлу-дүрүм үрээр, арагалаар, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, оорланыр, мангысталчак ёзу-биле чурттаксаар кижилер-биле шыңгыы демиселди чорудуп турарының түңнелинде 1980 чылда көдээ Советтиң девискээринде корум-чурум үрээр чоруктар, оон мурнунда чылдарга бодаарга, дыка кызырылган. А назы четпээн уругларның корум-чурум үрээр чорууу барык ийи катап кызырылган.

Чоннуң чурттап турар чериниң аайы-биле чорудуп турар кижизидилге ажылы кур-чержилерде дыка солун боор турар. Кур-Чер суурунда 25 агитквартира бот-боттарының аразында чарыштыг. Агитквартиралар аайы-биле чон мурнунга күш-ажылчы рапорттарны бээри оларда чаңчыл болган. Олар бүгү талалыг отчётту кылып турарлар. Оларга агитквартира кежигүннериниң күш-ажылчы чедиишкиннери, хөй-нийти ажылынга киржилгези, уругларның өөредилгези болгаш кижизидилгези дээш оон-даа өске чугула айтырыглар хамааржыр.

Кур-чержилерниң чон ортузунда чорудуп турар кижизидилге ажылы ажыл-агыйның эки үре-түңнелдиг көргүзүглерни чедип алырынга улуг идиглиг болган. «Тиилелге» совхозтуң ажыл-ишчилери партияның XXVI съездизинге тураскааткан социалистиг хүлээлгелерни чедиишкинниг күүсеткеннер. Бирги кварталда эът садар планын 158 хуу күүседип, мал кыштаглаашкынын хүр эрттирип, төрүүр 100 хойга онааштыр 92 хураганны совхозта камгалап алган.

Кур-Чер көдээ Совединиң күүскомунуң, ында хөй-нийти организацияларының чон ортузунга чорудуп турар кижизидилге ажылы семинарның киржикчилеринге дыка солун болгаш ажыктыг болган. Семинар-хуралдың киржикчилери Кур-Чер болгаш Шамбалыг көдээ Советтериниң күүскомнарының херек эмгелелин чорудуп турарының практиказы-биле таныжып, ол Советтерниң культура албан черлериниң ажылын сонуургап көргеннер. Семинар хуралдың түңнелинде «Шамбалыг» совхозтуң мурнакчы малчыны Василий Шыырапович Хүндүжүктүң аалынга барып, оон ажыл-ижин таныжканывыс база кончуг солун болган. Бо семинар-хурал бистиң практиктиг ажылывыска улуг дузалыг болуру чугаажок.

Ш. ОНДАР,
семинар-хуралдың киржикчизи, улус депутаттарының «Сукпак» көдээ Совединиң күүскомунуң даргазы.

Чадаананың саржаг заводунуң коллективи он бирги беш чылда алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде чедиишкинниг күүседир дээш тура-соруктуг ажылдааның түңнелинде чылдың баштайгы кварталының планын чедиишкинниг күүсеткен. Ниити продукция бүдүрериниң планын 175 муң рубльдиң оруунга 188.5 муң чедирип, планын 107.7 хуу күүсеткен. Сайгарылга планын база дыка ажырып, планын 110 хуу күүсеткен.

ЧАРЫШТЫҢ АЧЫЗЫНДА

Завод кварталда 521 тонна чалаң сүт бүдүрер тургаш, 590,9 тонна кылдыр күүсеткен. Саржаг бүдүрери 14 тонна турда, а херек кырында 22,6 тонна болган. Коллектив кежигүннериниң хүлээнген ажылынга бердинген кызымак, харыысалгалыындан бо бүгү эки түңнел чедип алдынган. Ылангыя заводтуң технологтары, мастерлери ажылдың шынарын экижидер, бүдүрүкчүлүүн бедидер сорулга-биле бар аргаларны ажыглап, шудургу ажылдап турарлар.

Коллектив кежигүннериниң үре-түңнелдиг ажылдаарынга социалистиг чарыш чаа күштүг немеп турар. Ылангыя коллективте мурнакчыларның үлегер-чижээ улуг салдарны чедирип келген. Оларга деңнежир дээш социалистиг чарыш бо хүннерде калбарган. Анна Салчак, Монгуш Каллар-оол, Кантор Дамба, Иван Кузнецов, Раиса Сат олар социалистиг чарыштың тиилекчилери болган.

А. ДОНГАК.

Эвилелдешкен республикаларда

РСФСР: ТУДУГЖУЛАРГА ТУТКАН

Нерюнгринск ГРЭС-тиң тудуунга ажылдаары-биле Грузиядан болгаш Украинадан келген тудугжуларны чаагайжыдыр туттунган чуртталга бажыңнарының дүлгүүрүн бербишаан, уткуп ап турарлар. Чоокта чаа СЭКП-ниң XXVI съездизи аттыг комсомолчу шалыпчы отрядтың кежигүннери 350 кижи келир үениң электростанциязының чугула объектилеринге ажылдаары-биле чедип келгеннер.

Оларның хөй кезии — бетонщик, бульдозерист, бызаңчы мергежилдерлиг. Дараазында хереглеттиңе бээр мергежилдерге ажылчыннарны амдыгааштан өөредип эгелээн.

Аныяктарның төлээлерин тудугда өөрүшкү-биле уткуп турар. Оларга чурттаар орансаваны баш удур-ла белеткеп каар. Энергия тудукчулары болурунга белеткенип турарларга база бажың-балгатты белеткеп турар. Аңаа барып ажылдаар күзелин илереткен оолдар шериг албанының хуусаазы дооступ турда-ла бижип турарлар.

БЕЛОРУССИЯ: БУРУНГУ МИНСКИНИҢ КУДУМЧУЛАРЫ

Амгы Минскиниң адаанда чер ишти-биле шөйүлген шивээни республиканың археологтары казып тыпканнар.

Минск деп хоорайның эге таваан салган черин тывар дээш мурнундан бээр-ле оралдажып келген чүве-дир. Чус-чус чылдарны эттүр төөгүже көрнүр арганы эртемденнерге метро тудугжулары бергеннер. Олар найысылалдың төвүнге тоннель казып тургаш илереткеннер. Эртемденнер XII чүс чылдың культуразының ханызынче бакылап көөр аргалыг болган. Шаандакы хоорайның турган черинден бурун шагның тудуглары тывылган. Ону бодап көөрге шивээни тударының безин мурнунда аңаа улус чурттап турганы илдең ышкажыл. Хоорайның кудумчуларының адаандан тывылган дыка хөй тывыштар ол шагдагы кижилерниң культуразының дугайында билиг алырынга дыка ажыктыг болган. Үс-шевер кижилер аңаа чурттап чораанын бадыткап турар чүүлдер база ында элбек болган. Чүген суглуктары, балдылар дарганнарның үс-шеверин херечилээн, янзы-бүрү чинчи, шурулар ол үениң мастерлериниң ажылгырын көргүскен.

Ортаакы вектерниң Минскизиниң археологтарының шинчилели ам-даа уламчылаар.

УЗБЕКИСТАН: «ХӨЙЛЕҢНИГ» ХООЛАЙЛАР

Андижанда бүдүрүп үндүрүп турар демир хоолайларга дат коргунчуг эвес. Олар пластасс «хөйлеңнерлиг». Олче суг-даа, агаар-даа кирбес.

Шак ындыг хоолайлар хөвен шөлдерин хөрзүн алды-биле суггарарынга херек. Аңаа кан хоолайлар үш-дөрт чыл болгаш-ла үрелип каар турган болза, бо чаа хоолайлар оон он катап артык эдилеттинер.

Даштындан «хөйлең» кедирип каан ындыг хоолайларны Андижанның экскаватор септелге заводунуң коллективи бир дугаарында бүдүрүп үндүрген. Бо беш чылда ук бүдүрүлге ам-даа ийи ындыг конвейерни алыр.

КАЗАХСТАН: ДӨЖЭЭ ЧОК ТУДУГ

Тудугну дөжээ чок кылдыр кылып болур бе? Талды-Курган областа Киров аттыг колхозта сүт комплекизиниң тудуун кылып турар тудугжулар ол айтырыгга «Ийе» деп харыылааннар. Оон чаа корпустары үжен метр хире «дурт-сыны» улуг-даа эвес хемчээлдиг дөрбелчин плиталарның кырында туттунган.

Тудуг бүрүзүнүң ханазы дөжээнге быжыгланыр, а дээвири — ханага чөленир болгай. Ындыг чурумну «Казмежколхозпроект» институдунуң ажылдакчылары өскерткеннер. Олар аар эвес демир-бетон рамаларны төлевилеп кылганындан оон дөжекке базышкыны бичелээн. Бетон дөжекти ажыглаарын соксатканындан монтажниктер цемент чарыгдалын ийи катап, металлды — беш катап кызырган болгаш тудугну кылырының бот-үнезин 20 хуу чиигеткен.

Ол чаа конструкцияның үндүрүлгезин бо чылын республикада Капчагайның көдээ тудуг комбинадынга эгелей бээр. Ону ажыглалга киирип эгелээрге көдээниң бүдүрүлге бажыңнарының алды бажыңының бирээзин-не камнаттынган бетондан болгаш арматурадан кылыр арга чедип алдынар.

(СЭТА-ның корр.).

Бистиң өңнүктеривисте

ВЬЕТНАМНЫҢ ЧАЛГЫННАРЫ

«Аэрофлоттуң» агаар лайнериндеп Вьетнамны көрген мен. Рис тараан шөлдерни, асфальтылаан оруктарны — Вьетнамның маадырлыг чонунуң күш-ажылының бүдүрген ол эртинезин булуттар аразын өттүр көрүп база чордум. Самолёт хонар черинге чоокшулап келди. «Вьетнам Социалистиг Республиканың найысылалы — Ханой хоорайда чедип келдивис» деп, агаар кораблиниң үдекчизи чарлай каапты.

Беш чылдар бурунгаар Ханойга чедир ужудуушкуннарны чүгле «ИЛ-18» деп самолёт-биле боттандырып келген: бир талазындан Кызыл хемниң дамбалыг эрии, а өске талазындан — демир-орук шугуму бүзээлээн эрги аэродром амгы үениң реактивтиг самолёттарын хүлээп алыр аргазы чок турган. Ынчаарга найысылалдың төвүнден элээн каш он километр ыракта Нойбай деп чоокта чаа ажыглалга кирген делегей аэропорту амгы үениң эң-не болбаазырангай самолёттарын ам дүне-даа, хүндүс-даа хүлээп ап, соортан үдеп турар. Аэропорттуң делгем шөлүнде агаар корабльдери — «Ильюшиннер», «Туполевтер», «Яковлевтер» ужуп үнүптеринге белен турганнар. Оларның кыдыккы шывыгларында мынчаар бижээн сөстер бар: «Ханг Кнонг зан лунг Вьетнам» — «Вьетнамның хамааты ужар чүүлү».

Эң-не баштай Вьетнамга 1976 чылдың июньда барган мен. Ынчаарда чүгле Ханойнуң болгаш вьетнам революцияның баштыңы Хо Ши Минниң адын эдилээн чурттуң мурнуу чүгүнүң эң улуг хоорайының аразынга агаар оруу бар турган.

— Улус ажыл-агыйының янзы-бүрү хөй даалгаларын бистиң хамааты ужар чүүлүвүстүң ужудукчулары ам күүседип турар. Республиканың можуларының чурт чуруктарын авиаторларның дузазы-биле кылган. Тарылга шөлдеринге чемишчидилгелерни чаштырарын база самолёттарның дузазы-биле боттандырып турар. Сөөлгү чылдарда чедип алган чүүлдеривис — ол дээрге, улуг ажыл-херээвистиң чүгле эгези-дир ийин — деп, күрүнениң авиакомпаниязының даштыкы харылзаалар эргелелиниң директору эш Нгуен Хыу Ткан бодүүнү-биле чугаалады.

Эш Ткан кезек када бодавып олурган соонда чугаазын уламчылаан:

— Бисте ам-даа хөй бергелер бар. Чижээ, делегей практиказын алгаш көөрге, чаңгыс самолётту-ла ийи-үш экипажтар башкарар боор чүве-дир, а бисте — самолёт бүрүзүн чүгле чаңгыс экипаж хандырып турар. Совет Эвилели биске улуг дузаламчыны көргүзүп турар. Вьетнамның хөй ужудукчулары Киевтиң, Харьковтуң болгаш Совет Эвилелиниң өске-даа хоорайларында ужар чүүл училищезин өөренип доостааш, бистиң чурттувустуң агаар оруктарында ажылдап чоруп турар. Шериг ужар чүүлүнден халашкан ужудукчулар биске келгеш, база ажылдап турар.

Вьетнам Социалистиг Республиканың хамааты ужар чүүлүнүң самолёттары даштыкы чурттарже база хөй ужудуушкуннарны кылып турар. Мурнуу-Чөөн Азияда кожа күрүнелерниң Вьентьян, Пномпень, Бангкок хоорайларынче пассажирлерни ВСР-ниң хамааты ужар чүүлүнүң самолёттары аргыштырып турар апарган. Вьетнам Социалистиг Республика агаар харылзаазының дугайында дугуржулгаларны делегейниң он беш күрүнелери-биле, оон иштинде Совет Эвилели-биле кылган.

— Бистиң республиканың агаар флодунуң хөгжүлдези Совет Эвилелиниң акы-дуңма дузаламчызы-биле сырый холбаалыг. Вьетнамның хамааты ужар чүүлүнүң кадрларын белеткээринге совет специалистер улуг салыышкынны киирген болгаш киирип-даа турар.

— Агаар харылзаазы орукка үени камнап, улустар аразынга найыралды быжыглап турар. «ИЛ-18» деп самолёт мооң мурнунда Москвадан Ханой аразынга 21-22 шакта ужудуушкунну кылыр турган, а «ИЛ-62М» деп самолёт чүгле 11 шак дургузунда ужудуушкунну боттандырып турар. Сөөлгү беш чылда Москва — Ханой — Москва аразынга агаар оруу-биле аргыштырган пассажирлерниң саны барык дөрт катап көвүдээн — деп, эш Ткан өөрүшкү-биле түңнеп чугаалаан.

В. ХРЕКОВ,
СЭТА-ның корр.

Социалистиг Вьетнамның чазаа өзүп орар салгалга улуг кичээнгейни салып турар. Уруглар садтарының болгаш яслилериниң саны чыл келген тудум көвүдеп орар.

ЧУРУКТА: Ханойнуң чаа районунда уруглар садының чаштары сейлгүүстээшкинде.

В. СОБОЛЕВТИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохроникаазы.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

Социализм чурттарында

БЕДИТКЕН ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР

Братиславада Георгий Димитров аттыг химия комбинадының ажыл-ишчилери бо чылын Совет Эвилелинге 302 миллион крон акша түңнүг янзы-бүрү продукцияны чорудар. СЭКП-ның XXVI база ЧКП-ның XVI съездилеринге алдар кылдыр күш-ажылчы ээлчегге кирипкеш, совет чагыгларны хуусаа бетинде — декабрь 10-да күүседир деп бедиткен социалистиг хүлээлгени коллектив алган. Словакияның найысылалының база бир бүдүрүлгезиниң — Братиславаның электротехниктиг заводунуң коллективи «ССРЭ-ге чагыгны хуусаа бетинде болгаш эң-не бедик шынар-биле күүседир» деп кыйгырыг-биле ажылдааш, Совет Эвилелинге чорудуп бээр продукцияны декабрь 20-ге чедир кылып доозарын шиитпирлээн. Трансформатор станцияларынга дериглелерни ында белеткеп, оларны бо чылын бистиң чуртувуска 123 миллион крон түңге чорудар деп турар.

Совет Эвилелиниң чагыын ол ышкаш Комарнода суднолар, Мартинде аар машина тудуунуң заводтарының коллективтери болгаш Словакияның өске-даа он-он бүдүрүлгелери хуусаа бетинде күүседир деп шиитпирлээн. Бистиң акы-дуңма чурттарывыстың Коммунистиг партияларының съездилериниң шиитпирлерин күүседир дээш социалистиг чарышты «Чехословакия-совет найырал коллективи» деп атты эдилеп турар бригадалар эгелээн.

ХӨЙ ПРОДУКТУНУ БЭЭР

Венгрияның көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ниити хемчээли эрткен чылга бодаарга, бо чылын 2,5—3 хуу көвүдээр. Мал ажылындан чер ажылы мурнай хөгжүүр.

1981 чылда пландаан продукцияның өзүлдезин көдээ ажыл-агыйның улуг-улуг бүдүрүлгелеринге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырарының күзели-биле чедип алыр. Ынчалза-даа чурттуң көдээ ажыл-агыйында ниити продукцияның барык үштүң бир кезиин берип турар дузалал болгаш кодан чаңының ажыл-агыйларының ролю кудулавас. Ол чорук хамыктың мурнунда сад, ногаа болгаш мал ажылының чамдык адырларынга хамааржыр.

Көдээ ажыл-агыйның улуг-улуг бүдүрүлгелери 1981 чылда капитал тудугга 23,6 миллиард венгр акшаны чарыгдаар.

ЭНЕРГИЯ КАМНАЛГАЗЫ

ГДР-де чиг-этти, материалдарны болгаш энергияны камнаарынче улуг кичээнгейни салып турар. Чурттуң ажыл-агыйынга продукция бүдүрерин бирле дугаарында энергияны эвээш чарыгдавышаан, көвүдеткен. Бо чедиишкинге республиканың транспортчулары боттарының салыышкынын база киирген. Чижээ, олар эрткен чылын чүъктерниң чамдызын, ылангыя тудуг материалдарын, автомобиль-биле эвес, а демир-орук транспорту-биле дажыглап тургаш, 30 муң тонна кывар чүүлдү камнап алган.

Чуртта демир-орук-биле сөөртүлге 4 хуу, хемниң — 11,8 хуу өскениндеп дыка хөй кывар, чаар материалдарны камнап алыр аргалыг болган. Ынчалза-даа сөөртүлгениң үштүң ийи кезии ам-даа автомобиль транспортунга хамааржыр. Автомобиль паркызын улам ажыктыг ажыглаары-биле заводтар аразының транспорт каттыжыышкыннарын организастап турар. Оон уламындан машиналарның ангаа турарын кызырар, сөөртүлгениң чогумчалыг графиктерин тургузар аргалыг болган. Чижээ, найысылалдың транспорт күчүлериниң алдан сес хуузу заводтарда хаара туттунган. Эрткен чылын Берлинге үжен каттыжыышкынны организастаан, бо чылын 23 ындыг каттыжыышкынны тургузар. Чижээ, Берлинниң Кёпеник районунда алды заводтарның автопарызың ажыглап турар чүгле чаңгыс каттыжыышкын чыл дургузунда 8 муң тонна дизель одаар чүүлүн камнап алган.

ӨҢНҮКТЕРНИҢ ДУЗАЗЫ-БИЛЕ

Кубаның Коммунистиг партиязының II съездизиниң бадылааны беш чыл планының даалгаларын күүседиринге бедик мергежилдиг кадрлар шиитпирлиг рольду ойнаар ужурлуг. Оларны Совет Эвилелиниң идепкейлиг дузазы-биле белеткеп турар.

...Гавананың политехниктиг школаларының бирээзи революция мурнунда чүгле бот-шыдалдыг өг-бүлелерниң уруглары өөренир хуу колледж турган. Революция тиилээн соонда оон класстарынга ажылчыннарның болгаш тараачыннарның ажы-төлү өөренип эгелээн. Школаларның программаларын чурттуң сайзырап турар металлургия үлетпүрүнге ажылчыннарны болгаш техниктерни белеткээр кылдыр көрген. Ону боттандырарынга Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның специалистери дузалаан.

Эки дериттинген класстарлыг болгаш мастерскаяларлыг ол школаны улусчу эрге-чагырганың чылдарында 16 янзы тускай эртем талазы-биле бедик мергежилдиг дөрт муң хире ажылчыннар болгаш техниктер доозуп үнген. Амгы үеде ында чартык муң хире аныяк кубажылар өөренип турар. Олар удаавас станоктарга, эндириг суугуларынга, лабораторияларга ажылдаар.

Совет улустуң көргүскен дузазынга алдар кылдыр ол школаны куба-совет найыралдың ады-биле адаан.

(ПМА).

КУБАНЫ КОРГУДУП ШЫДАВАС!

Ф. Кастронуң чугаазы

Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарының ак сеткилдиг ачы-дузазының ачызында социализм тургузуушкунунуң оруу-биле Куба бүзүреддиг бурунгаарлап орар. Каттышкан Штаттарның биске дөгээни экономиктиг бүзээлээшкин болгаш делегейниң капиталистиг системазын хаара туткан кризис турзажок, ол бүзүреддиг бурунгаарлаашкын болуп турар деп, Кубаның Компартиязының ТК-зының Бирги секретары, республиканың Күрүне чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Фидель Кастро куба революцияның социалистиг бүдүштүүн чарлаан үеден бээр 20 чыл оюнга тураскааткан митингиге чүве чугаалап тура медеглээн. Ук митинг Гаванага каш-ла хонук бурунгаар болган.

Бистиң чуртувустуң төөгүзүнде кайгамчыктыг хүнну бөгүн демдеглеп турарывыс бо деп, куба удуртукчу чугаалаан. 20 чыл мурнунда, 1961 чылдың апрель он алдыда, Гавананың, Сантьяго-де-Кубаның болгаш Сан-Антонио-де-Лос-Баньостуң аэропорттарын араатанныг ёзу-биле бомбалааның түңнелинде амы-тынындан чарылганнарны сөөлгү оруукче үдээр дээш Гавананың муң-муң чурттакчылары кажыдал митиңгизинге чыылганнар.

Ол кем-буруулуг үүлгедиишкин Плайя-Хиронче агрессияның эгези болган. Ону баш бурунгаар, хөй айларның дургузунда белеткээн. Ол үеге чедир хелезиленикчилерниң отрядтарын тургускан, оларны боо-чепсек-биле чепсеглээн болгаш өөреткен, Кубага удур калчаалыг кампанияны буржуаз пропаганда калбарткан. Ол-ла бүгү үүлгедиишкиннерни АКШ-тың чазааның, Төп разведка эргелелиниң болгаш америк шериг министерствозунуң башталгазы база киржилгези-биле кылган. Чогум-на харын шак ол кадыг-дошкун хүннерде куба улус төрээн чуртун камгалаар дээш туржуп үнеринге белениниң дугайын бүгү шиитпирлиг-биле медеглээн. Бистиң революциявыстың социалистиг бүдүш-шынарлыын харын 1961 чылдың апрель 16-да чарлаан болгай.

Кубаның адынга кыжаныышкыннар ам база чаңгыланып турар-дыр. База катап агрессчи халдаашкын кылыр деп ону коргудуп, чүгле экономиктиг кызагдадыышкын кылырының дугайында эвес, харын далайдан база бүзээлептериниң дугайында-даа чугаалап турарлар деп, куба удуртукчу чугаалаан.

Ынчалзажок делегейде күштер деңнигүүрүнүң социализмге ажыктыг кылдыр өскерли бергени ышкаш, үе-шаг база өскерилген болдур ийин деп, Ф. Кастро онзалап демдеглээн. Бистиң чуртувуска база кайгамчыктыг чаартылгалар, өскерилделер болган.

Империалистер бистерни коргудуп шыдавастар. Ындыг коргудуушкун кылырын оралдажып турар кижилерге: Хиронну утпаңар деп быжыы-биле медеглеп турар бис. Бистиң төрээн чуртувусту, бистиң революциявысты камгалаар дээш чайгылыш чок туржуп кириптер бис. Камгаланыр аргавысты бедидер кылдыр бисти албадап турар-дыр, ынчалза-даа тургузукчу ажыл-ишти үзериниче бисти албадаар арганы бистиң дайзыннарывыска кажан-даа бербес бис. Национал экономиканы болгаш камгаланыр арга-шинекти улам ынай быжыглаар дээш улам улуг кужениишкиннерни салыр бис. Бөгүн бистиң улузувустуң мурнунда турар ийи кол сорулга ындыг-дыр.

Гаванага болган ол байырлыг митингиниң үезинде Ф. Кастро Гавана хоорайда улусчу ополченияның чоокта чаа тургустунган полктарынга дайынчы туктарны тывыскан.

(СЭТА).

Совет Ыраккы Чөөн чүкте

Ажыл-агыйжы, камныг чорук

Металлды болгаш энергия курлавырларын камныг чарыгдаары дээш походту Приморье крайның «Прогресс» деп машина тудуушкун заводунда камналганың тускай комиссиязы баштаан, ону ук бүдүрүлгениң парткомунуң саналын ёзугаар тургускан. Оон составында чаартыкчылар, мастерлер болгаш инженерлер, улусчу контролёрлар кирген. Чамдык кезектерни болбаазырадырының чаа технологиязын чогаадып тургускаш, бүдүрүлгениң чаартыкчылары чыл эгезинден бээр 350 муң киловатт-шак электроэнергияны болгаш 20 тонна кара база өңнүг металлдарны камнап алыр арганы берген.

Комиссия кежигүннериниң цехтер иштинге рейдилери, энергия агрегаттарының ажылының анализи ук агрегаттарны ажыглаарының таарымчалыг чурумун тургузарынга, чаартыкчы саналдарны шиңгээдип алырын дүргедедиринге идиг бооп турар. Ук бүдүрүлге чүгле эрткен чылын безин камнап алган металлдан бир миллион рубль өртектиг пландан дашкаар продукцияны бүдүрер аргалыг болган.

Участок бүрүзүнде тургускан шынар постулары бүгү технологтуг чорудулгага электроэнергияны болгаш металлды канчаар чарыгдап турарын контрольдап турар. «Прогресс» коллективи өңнүг металлдарны болбаазырадырынга электри энергиязын чарыгдаарының нормазын барык бүдүн чартык катап кызырган.

В. ИЛЬИНОВ.

Камгалалдыг черде

Камчатканың Оожум океан эриинде Кроноцкиниң камгалалдыг черинде дириг амытаннарның болгаш куштарның саны дыка өскен дээрзин чоокта чаа ында доозулган дириг амытаннар чизези көргүскен.

Ында ылангыя Сөңгү түктүг черлик ивилериниң, киштерниң, сарыг диилгилерниң, орлап дээр ак эгиниг хөвар куштарның саны дыка көвүдээн. Сөөлгү чылдарда Камчатка чартык ортулукка америк норканы өстүрерин база шиңгээдип алган. Кроноцкиниң камгалалдыг черинде аңнарның болгаш куштарның 250 хевири бар. Өзүп көвүдээн дириг амытаннар камгалалдыг черден чартык ортулуктуң өске булуңнарынче тарап чоруткаш, Камчатканың аңнырлыг черлеринге база кээп, аңчыларга өөрүшкүлүг минуталарны шаңнап турар.

М. ЖИЛИН.

Чер тургузукчуларының салыышкыны

«Дальгипрозем» институттуң приморье салбырының экспедиция отрядтары барык чартык миллион гектар девискээрниң чер тургузуушкунунуң талазы-биле сүмелерни ажылдап кылгаш, крайның ажыл-агыйларынга дамчыдып бергеннер. Олар үр чылда ажыглаар культурлуг одарларга хамааржыр черлерни, суггаттыг болгаш суун сиирип ажыглаар плантацияларны шиңгээдип алырының төлевилелдерин тургусканнар.

«Дальгипроземниң» ажылдакчылары ук ажылын ам-даа үргүлчүлевишаан. Бо сезонда олар совхозтар болгаш колхозтар девискээрлериниң он-он муң гектар черлерин шиңчилээр, ук черлерни көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге ажыглап болур-болбазын тодарадыр. Ылангыя Ханкай чөөгүнүң чавызаажында, ол ышкаш рис бүдүрер талазы-биле улуг баалалыг болур Уссури хемниң шыназында улуг ажылдар чоруттунуп турар. Чаа черлерни шиңгээдип алыр болгаш эрги черлерни чөп ажыглаар талазы-биле эртемденнерниң сүмелери бо беш чылда Приморьениң көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин комплекстиг хөгжүдеринге идиг болур.

И. ПАЛАТОВ.

Ийиги курлавырларны ажыглап тургаш

Амурда Комсомольск хоорайның чылыг күжү-биле ажылдаар № 2 электроцентралының ыжын ам чер адаанда хоолайже дамчыдып турар. Оон түңнелинде ук ыш янзы-бүрү холуксаалардан арыглангаш, дузаалаашкын ажылдарынга эргежок чугула үнелиг чиг-эт аймаа болур эки шынарлыг хөмүрзүг кислота боор хуулуп турар. ТЭЦ-биле кожа завод сугже шилчиткен газ салып алырындан чүгле ойталаан эвес, харын ону Ыраккы Чөөн чүктүң 40 адрестеринче чорудуп берип турар.

Ийиги курлавырларны ажыглаарының пландары Амурда Комсомольск хоорайның бүгү-ле бүдүрүлгелеринде бар. Чижээ, «Амурсталь» завод мартеннерниң чылыг бериишкинниң чылыг четкилеринче чорудуп, хөрзүнну ажыдарынга чугула шлак далганын бүдүрерин шиңгээдип алган. Ук хоорайның бүдүрүлгелериниң дуржулгазы бүгү Хабаровск крайда нептерээн.

Л. КУШНАРЕНКО.

«Прометей» — номга ынактар клуву

Ында тургустунган ном өңнүктериниң «Прометей» клуву Владивостоктуң культурлуг амыдыралында чугула чүүл апарган. Ук клуб ийи муң хире эртемденнерни, далайжыларны, балыкчыларны, судно септекчилерин, тудугжуларны, геологтарны, студентилерни каттыштырып турар болгаш оон ажылын удуртурун хөй-нииттиден тургустунган чөвүлелге даашкан.

Клубтуң кежигүннери Ыраккы Чөөн чүкте база төпте ном үндүрер черлер-биле кады литература үндүрүлгезиниң пландарын өөренип көрүп, пропаганда ажылын чорудуп, ном делгелгелерин организастап турар. Чөвүлелдиң составында Ыраккы Чөөн чүктүң далай пароходствозунуң дагынныкчы-капитаны, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. Щетинина чижектиг ындыг алдар-сураглыг кижилер кирген. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Ыраккы Чөөн чүкте төвүнүң эртемденнери, Ыраккы Чөөн чүк девискээрин өөрениринин болгаш хөгжүдериниң янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле хөй эртем ажылдарының авторлары — ук клубтуң доктаамал аалчылары. Олар номчукчуларны эртем литературазынга хандыкшыдып, бодунуң крайын эки билип алырынга, оон байлактарын чөп ажыглаарынга, аңаа ханы ынак болурунга дузалап турар. Клубтуң хурал бүрүзүнге ийи чүс чедир номга ынактар доктаамал киржип турар.

И. ЗУБЕЦ,
СЭТА-ның корр.

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНЫҢ ЧАҢГЫС ЭВИНИҢ КӨРГҮЗҮҮ

Делегей хөгжүлдезиниң амгы үезинде аажок байлак болган политиктиг улуг болуушкуннарның база бир үе-чадазы доозулган. СЭКП-ның XXVI съездизиниң соон дарый Болгарияның Коммунистиг партиязының XII съездизи, Чехословакияның Коммунистиг партиязының XVI съездизи болган, а каш-ла хонук мурнуу чарында Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының X съездизи ажылын доосkан.

Социализмниң акы-дуңма чурттарының өндүр улуг дем каттыштырылгазының, делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң чаңгыс эптиин болгаш күштүүн ол съездилер көргүскен. Сайзырангай социалистиг нииттилел тургузуушкунунуң кайгамчыктыг түңнелдерин оларга үндүрүп, курлавырларны ажыл-ишчи ёзу-биле иледирип, келир үеде улуг-хемчээлдерлиг сорулгаларны салган. Коммунизмни тургузар дээш демиселдиң улам улуг харысаалгалыг үези социалистиг тургузугнуң өндүр улуг күштерин бүгү хемчег-биле ажыглаарын, бүдүрүүшкүннү өстүрериниң күштүг аргаларын нептередирин, үр хуусаалыг улуг программаларга үндезилээш, социалистиг экономиктиг демнежилгени улам ханыладырын негээр деп, съездилерниң отчёт илеткелдеринде, документилеринде болгаш шиитпирлеринде демдеглээн.

Социалистиг тургузуушкуннуң оруктары болгаш хевирлери чежемейниң байлак-даа бол, национал болгаш төөгүлүг янзы-бүрү байдалдарда оон дүрүм ёзугаар кол чүүлдери чаңгыс аай дээрзин акы-дуңма партияларның съездилериниң материалдары бүзүреддиг херечилеп турар. Совет Эвилелинге чаа нииттилелди тургусканының 60 ажыг чыл дуржулгазын социалистиг өске чурттарда ынчангаш аажок улуг ындыг кичээнгей-биле көрүп турар. СЭКП-ның XXVI съездизиниң шиитпирлерин акы-дуңма партиялар боттарының чогаадыкчы ажыл-чорудулгазынга үнелиг дузаламчы болгаш деткимче кылдыр көрүп турар.

«Тайбыңны камгалаарындан, кижи бүрүзүнүң эң бирги чергелиг эргезин — амыдырап-чурттаар эргезин хандырарындан артык боттуг, ындыг чугула айтырыг ам чаңгыс-даа улуста чок» деп, совет коммунистерниң съездизинге Л. И. Брежневтиң чугаалаан сөстери акы-дуңма чурттарда болгаш бүгү делегейде аажок улуг үнелээшкинни, хүлээп көрүүшкүнү болдурган. Оон-биле холбаштыр Германияның Социалистиг чаңгыс аай партиязының X съездизиниң делегаттарынга СЭКП-ның делегациязының баштыңы, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары М. А. Суслов мынча деп медеглээн: «80 чылдарда тайбыңның делегейге калбак чүүлдүгзүвүүшкүнү алган программазы кылдыр долу барымдаалыг адап болур боттуг саналдарның комплекизин Л. И. Брежнев съездиниң индириндеп бедүрген».

Г. ШИШКИН.
(СЭТА).

ЭВИЛЕЛЧИЛЕРИ ТААРЗЫНМААН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Ядролуг боо-чепсектерни эндере бүдүрерин кызыгаарлаар дугайында чугаалажыышкыннарның болдурбазынче угланган Вашингтоннуң администрациязының угланыышкынынга кандыг-даа хамаарылга чок айтырыгларны чугаалажыышкыннарның хүн чурумунга киирериннче угланган АКШ-тың камгалал министри К. Уайнбергерниң ээлчеглиг медегелин америк парлалга тайылбырлавышаан, Барыын Европада өңнүктерниң таарзынмас чоруун АКШ-тың база катап болдурганын демдеглээн.

БОНН. (СЭТА). СББ дугайында америк-совет чугаалажыышкыннарга хамаарыштыр АКШ-тың камгалал министри К. Уайнбергерниң чугааларынга тайылбыры кылбышаан, «Франкфуртер рундшау» солунуң бижээни: «НАТО-нуң Европада күрүнелери, оларның-биле кады Канада Уайнбергерниң чугааларын боттарын шагаайтатканы кылдыр санаар ужурлуг. АКШ-тың өңнүктериниң санал-оналдарын херекке албайн турарын Уайнбергер тодаргай бадыткаан. Американың Каттышкан Штаттары алган хүлээлгелеринге шынчы эвес дээн чигзиниишкиннер Европа чурттарында күштелген».

«Американың Каттышкан Штаттары чугаалажыышкыннар болгаш боо-чепсек хөжүрер дугайын бодавайн турар Уайнбергер турамык болгаш үндезилел чок негелделерни бадыткап турар-дыр» деп «Унзере цайт» солун бижээн. Барыын Европага «Першинг-2» болгаш чалгынныг ракеталарны АКШ эккеп тургусвушаан, бодун артык күштүг болурун күзеп турар-дыр деп солун демдеглээн.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

ХАНОЙ. Сун хаанының кыдат эжелекчилериниң шериглерин чылча шапкан вьетнам улустуң тиилелгезиниң муң чыл оюн Вьетнам Социалистиг Республиканың хөй-нииттизи демдеглээн. Вьетнам улустуң төөгүзүнде ол чугула болуушкунга тураскааткан байырлыг хурал Ханойга болуп эрткен. Бодунуң национал маадыры Ле Хоанның командылалы-биле вьетнам шериглер 981 чылда кыдат эжелекчилерни чылча шапкан тиилелгениң төөгүлүг ужур-дузазын ВСР-ниң төөгү институдунуң директору Ван Тао онзалап демдеглээн.

Кыдат эжелекчилерни ынчаарда чурттан үндүр сывырганы чорук Вьетнамның хамаарышпас чоруун хандырган болгаш оон экономиказының база культуразының хөгжүлдезинге орукту ажыткан деп, оратор чугаалаан.

• • •

БОНН. НАТО-нуң ракета-ядролуг күчүзүн улгаттырарынга удурланган чыскаалдар Германияның Федеративтиг Республиказының Ганновер, Геттинген, Фрейбург, Кассель, Дюссельдорф болгаш өске-даа улуг хоорайларынга болган. Америк чаа ракета-ядролуг чепсекти Барыын Европага эккеп нептередир дээн айыылдыг планга удур демисел ГФР-ниң хоорайларында улам калбарып турар.

• • •

БЕЙРУТ. Израильдиг болгаш Ливанның барыын үзелдиг күштериниң артиллериязы чурттуң мурнуу чүгүнде Набатия можунуң хоорайларын болгаш суурларын база катап боолаан. «Ливан фронтунуң» чепсектиг отрядтарының болгаш Ливанга тайбыңны деткиир сорулгалыг араб шериглерниң аразынга месилдежиишкиннер Бейрут хоорайга база болган.

МАССАЛЫГ БОЛЗУН ДЭЭШ

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин совет кижи бүрүзүнге чедирери, партияның айтышкыннарын күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаары хүндүлүг болгаш харысалгалыг хүлээлге. Съездиниң шиитпирлери Совет Тываның ажыл-ишчилерин улам хей-аът киирип, оларны чаа-чаа ажыл-херектерже кыйгырып турар.

Күш-культуржулар болгаш спортчулар база съездиниң материалдарын чон ортузунга пропагандалаар ажылды чорудуп турар. Республиканың күш-культура болгаш спорт комитединиң «Хүреш» агитбригадазы чоокта Чаа Таңды, Улуг-Хем районнарның суурларынга аалдап чораан. Ооң нел-ла сорулгазы — күш-культураны болгаш спортту кедээ черлерге пропагандалап, ооң янзы-бүрү хевирлерин чон ортузунга нептередип, ооң массалыг болурун чедип алыр дээш тайылбыр ажылын чорутпушаан, чер-черлерде күш-культураның эге организацияларынга практиктиг дузаны чедирери турган.

> «Совет спорчуларның кайгамчык чедиишкиннерин Москва Олимпиадазы херек кырынга көргүскен. Ынчалза-даа бистер кезээде чүгле спортчу шылгаралдарны эвес, а харын күш-культураның болгаш спорттуң массалыын хамыктың мурнунда үнелеп турар бис. Бо херекте чедиишкиннер тодаргай. Ынчалза-даа кижилерниң хөй кезиинге спорт ам-даа чүгле көөр оюн болуп артпышаан. Ындыг байдалды эдер херек. Күш-культура чурттакчы чоннуң бүгү кезектериниң ылангыя уругларның хүн бүрүдеги амыдыралынга кирген турар ужурлуг».
>
> **Партияның XXVI съездизинге СЭКП ТК-ның Отчёдундан.**

Агитбригаданың составында Тывада ат-сураглыг спортчулар кирген. Оларның аразында хостуг хүрешке тыва мөгелерден бир дугаар 1961 чылда Хельсинкиге болган делегей маргылдаазынга киришкен спорт мастеринге кандидат Каадыр-оол Билдей, тыва, бурят, хакас хүрештерге РСФСР-ниң спорт мастери Кара-Кат Ооржак, хостуг, дзюдо болгаш самбо хүрештерге республиканың каш дакпыр чемпиону, ССРЭ-ниң спорт мастери Александр Моңгуш, хостуг хүрешке элээди оолдар аразынга 1981 чылда Совет Эвилелиниң бирги чери дээш чемпионадының киржикчилери, спорт мастерлери Александр Доржу, Александр Чылбак-оол дээш оон-даа өскелер кирген турган.

«Хүреш» агитбригада спортту чон ортузунга пропагандалаар ажылды 1978 чылда-ла эгелээн. Ол республиканың элээн хөй районнарынга четкен. Оон баштайгы органзакчызы болгаш удуртукчузу, республиканың «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң даргазы Владимир Сумакинович Биче-оол бо удаада база агитбригаданы баштап чораан. Эң баштай Хову-Аксының металлургтарының Культура ордузунуң спорт залынга суурнуң чурттакчылары, спортчулары, өөреникчилери-биле агитбригаданың кежигүннери ужуражкан.

Баштай СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр республикада күш-культура болгаш спорттуң сайзыралының болгаш оон келир үезиниң дугайында солун лекцияны В. С. Биче-оол чыылганнарның мурнунга номчаан. Эң ылангыя кедээ черлерде спорттуң национал хевирлериниң канчаар сайзырап турарын чугаалап тургаш, ол талазы-биле ам-даа кылып чорудар ажылдарның хөйүнге, оон массалыг чорууң чедип алыр дээш кандыг практиктиг хемчеглерни ап чорударынга доктааган.

Оон соонда «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң чаныында уругларның спорт школазының директору, хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастери Мөңге Чадамба, ча адарынга мастерге кандидат Каадыр-оол Билдей, тыва хүрешке РСФСР-ниң спорт мастери Маадыр Биче-оол олар ынак спортунуң дугайында чыылганнарга солун чүүлдерни чугаалап, улуг маргылдааларга канчаар белеткенип, аныяк өскенни спортка хаара тударының талазы-биле кандыг хемчеглерни ап чорудуп турарының дугайында боттарының арга-дуржулгазын чугаалааннар.

Спорт залда чаткан хевиске агитбригаданың киржикчилери хостуг, дзю-до, тыва хүрештерниң солун аргаларын көрүкчүлерге бараалгадып, кандыг арганы канчаар ажыглаарын, спорттуң ол хевирлериниң бистиң республикада сайзырап турарының дугайында кыска таныштырылганы кылганнар. Оон соонда агитбригаданың киржикчилери боттарының белеткеп алган концертин чыылган чонга бараалгатканнар. Спорт мастерлери Владимир Биче-оолдуң «Оюмаа», Александр Моңгуштуң «Роза», бот-тывынгыр композитор Кара-Кат Ооржактың баштай ырызын ырлап күүсеткенин көрүкчүлер улуг сонуургал-биле хүлээп алган. А Мөңге Чадамбаның матрос танцызын, Маадыр Биче-оолдуң Чөөн чүк улузунуң бичии мөгелер хүрежин күүсеткенин сценаже катап-катап чалап турган.

Республиканың шыырак спортчулары кедээ черлерде ажылдап турар хөй-ниитичи тренерлерге практиктиг дузаны чедирип, маргылдааларны канчаар эрттирерин, ону судьялаарын, хостуг хүрештиң дүрүмүнде чаа өскерлиишкиннерни тайылбырлап берген.

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг совхозунга агитбригаданың кежигүннери чүгле лекцияны, беседаны кылып, көргүзүг оюннарын, концертин чонга бараалгаткан эвес, а харын тыва хүрешке совхозтуң бирги чери дээш маргылдаазынга киржип, аът чарыжын көрүп, совхозтуң волейболистериниң солун оюнун көргеннер.

Үжен ийи мөгениң хүрежинге агитбригаданың кежигүнү ССРЭ-ниң спорт мастери Александр Моңгуш совхозтуң шилиндек мөгелериниң аразынга хүрешкеш шүүлген. Олар чүгле хүрешкен эвес, а харын канчаар девиирин, мөгени кыйгырып турда, канчаар үнерин, тыва хүрештиң аваангыр кашпагай аргаларын ажыглаарын херек кырынга көргүскен.

Совхоз директору, спорттуң национал хевирлеринге РСФСР-ниң спорт мастери, тыва хүрешке республика маргылдааларынга шүглүп чораан Моңгуш-оол Кыргысович Биче-оол агитбригаданың кежигүннеринге ажыл-агыйның чедиишкиннерин, шиитпирлезе чогуур айтырыгларның дугайын чугаалап берген. Оон-биле чергелештир совхозта күш-культура болгаш спорт ажылынче чогуур кичээнгейни салганының түңнелинде ждановчулар спорттуң хөй хевирлеринге Улуг-Хем районнуң чемпиону апарганын аалчыларынга сонуургатткан.

Спорт ажылы совхозта чылдан чылче улам экижип келчидир. Ынаар дыка хөй аныяктарны хаара туткан. Ниитизиниң корум-чурумун үрээр таварылгалар сөөлгү үеде Ак-Тал суурда шуут чок. Спортчу агитбригадаларның ждановчуларга аалдап чорааны күш-культураның болгаш спорттуң совхозка моон-даа сонгаар улам сайзыраарынга улуг идиглиг болуру чугаажок.

«Хүреш» агитбригаданың спортту чон ортузунга пропагандалаар дээш моон мурнунда чылдарда кылып чорудуп турган ажылы үре-түңнелдиг, ажыктыг болгаш дээштиг боор турар деп чүве Хайыракан суурга болган ужуражылга үезинде илереди. Агитбригада чон-биле эң баштайгы ужуражылгазын Хайыракан суурдан эгелээн. Ынчан ол суурга хостуг хүрешке ССРЭ-ниң спорт мастеринге кандидат аттыг үш-ле мөге турган. Агитбригада кежигүннери аңаа келгеш хостуг хүрешти ол суурга сайзырадыр дээш практиктиг дузаны чедирип, хөй-ниитичи тренерлерге арга-сүмени берип, республиканың шыырак мөгелери Хайыракан школазының өөреникчилери-биле ужураштырган. Ол ужуражылга өөреникчилерниң сагыш-сеткилинге балалбас исти арттырган.

Оон бээр ам үш чыл эрткен. «Хүреш» агитбригада база катап хайыраканчыларга аалдап келген. Ындыг-ла кончуг үр үе эртпээн. Ынчалза-даа суурнуң спортчу амыдыралынга улуг өскерлиишкиннер болган. Амгы үеде бо бичии суурдан хостуг хүрешке үш мөге ССРЭ-ниң спорт мастери, 11 кижи мастерге кандидат атты чедип алган. Хайыраканның шыырак мөгелери ол чедиишкинде «Хүреш» агитбригаданың киирген улуг-хуузу улуг деп чүвени бо ужуражылга үезинде сеткил ханышкын-биле чугаалап, спорттуң янзы-бүрү хевирлерин кедээ черлерге пропагандалап турары дээш оларга өөрүп четтиргенин илередип турдулар.

Агитбригада оон соонда Чаа-Хөлге болгаш Шагаан-Арыг хоорайга ужуражылгаларны база организастаан. Оларның барган черлеринге мөгелерниң спортчу көргүзүглерин, концертин чон улуг сонуургал-биле көрүп, оларга өөрүп четтиргенин илереткейлеп турганнар.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр күш-культура, спорт ажылын үениң негелдезинге чедир көдүрүп, оон массалыг чорууң чедип алыр дээш «Хүреш» агитбригадазының кежигүннери кедээ черлерге пропаганда ажылын кызымак чорудуп турары өөрүнчүг.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: чоокта чаа кедээ черлерже үнүүшкүн кылган агитбригаданың кежигүннери; Ак-Тал суурга болган ужуражылга үезинде.

ААЛЧЫВЫС—КОЛА БЕЛЬДЫ

Эстрада ырыларының Польшада Сопот хоорайга доктаамал эртип турары делегей фестивалының база Бүгү-эвилел, бүгү-россия конкурстарының лауреады, Якут АССР-ниң алдарлыг артизи Кола Бельдының ат-сураа Совет Эвилелинден дашкаар безин дыка хөй чурттарда билдингир. Ол чурттарга К. Бельды совет уран чүүлдү таныштырып чедип чораан. Билдингир совет ыраажы мырыңай чаа Чехословакиядан ээп келген. Улаштыр-ла оон бистиң республикада аалдап келгени бо. Баштайгы концерт Тываның күрүне филармониязынга болган.

Концерт нанай улустуң «Танывазым кыска» деп ыры-биле эгелээн. Ону ыраажы бодунуң төрээн нанай дылынга ырлап күүсеткен. Даараазында орус улустуң «Ханы хөлдер». Ленинчи шаңналдың лауреады, композитор Т. Хренниковтуң «Соңгу чүкте чурттаксанчыг хоорай бар» деп ырыларын ол хөгжүм ансамблиниң үделгези-биле бедик деңнелге күүсеткен. Концерт М. Фрадкинниң «Сени тундраже алгаш баар мен» деп чуртта сурагжаан ырызы-биле доозулган.

С. МОНГАЛ.

АПРЕЛЬ 22-ДЕН 26-ГА ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АПРЕЛЬ 21-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги программа. 9.05 — «Эрес-дидим чорук». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 1-2 серияларын. РСФСР-ниң күрүнениң үрер хөгжүм оркестриниң концерти. 11.50 — Медээлер. 11.55 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Медээлер. 14.35 — Германияның социалистиг чаңгыс аай партиязының тургустунганындан бээр 35 чыл оюнга. «ГДР-ни эргий». Кинопрограмма. 15.35 — «Аныяктарның уран чогаадылгазы». 16.05 — «Орус чугаа». 16.35 — «СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга». КамАЗ. Хоорай кавызы. Набережные Челны хоорайда аъш-чем программазын шиитпирлээриниң айтырыглары. 16.50 — УССР-ниң бандуристерниң күрүнениң алдарлыг капелласының концерти. 17.20 — «Петроград. Он чеди чылдың октябрь». Документалдыг телефильм. 2-ги фильм — «Чаа делегейни бис тургузар бис».

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер (орус, тыва дылдарда).

МОСКВАДАН

18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Түңнел оюннарның киржикчилерниң маргылдаазы. Гетеборгтан дамчыдылга. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — 23.25 — ССРЭ-ниң улустуң артизи Б. Штоколовтуң болгаш Ленинградтың телевидение болгаш радиозунуң орус улустуң В. Андреев аттыг оркестриниң концерти. Чапсарда — Бөгүн делегейде.

ИИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — «Ленинниң дириг сөзү». 12.45— Г. В. Свиридовтуң чогаадылгазында пушкинчи аялгалар. 13.30 — «Челээштиң дүрүмү». Эртем-нептерелдиг фильм. 13.40 — Башкылал мергежилиниң кичээлдери. Ш. А. Амонашвилиниң ажылының дуржулгазындан. 14.10 — «Бистиң салывыс». 14.40 — «Шыдыраа школазы». 15.10— «Лотта Веймерде». Уран-чечен фильм.

КЫЗЫЛДАН

16.45 — «Мээң намдарым шуптузу шүлүктерде...» Телефильм. 17.30 — «Вологдаже, Мария Ульяновага». Документалдыг фильм. 17.50 — «Улусчу контроль». Дамчыдылга. 18.15 — «Себастьян ылыктыг Микулашта». Хөгжүмнүг фильм. 18.25 — «Челээш». 18.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.00 — «Совет Эвилелинге бараан боор тур мен!» 20.00— «Чаштар, тамчыктыг удуңар!». «Отчуташ». Мультфильм. 20.15 — «Делегей панорамазы». 21.00 — И. С. Бах — фортепиано биле оркестрге ийиги концерт. 21.40 — «Болаңырынга бүдүн ай». Уран-чечен тефильм. 23.00 — 00.20 — Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Түңнел оюннарның киржикчилериниң маргылдаазы. Гетеборгтан дамчыдылга.

АПРЕЛЬ 22-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.05 — Эртем-тайылбырлыг фильмнер программазы: «Революция уламчылап турар», «Ленин, уруглар болгаш үе». 9.40 — «Кино аян-чоруктарының клуву». 10.40— «Эрги болгаш чаа ырлар». 11.25 — Медээлер. 11.30— 14.15 — Чапсар. 14.15 — Медээлер. 14.35 — «Эш плакат». Документалдыг фильм. 14.45— «Ульяновтарның өг-бүлези». Уран-чечен фильм. 16.05—«Чүнү номчуурул». 16.20 — Орус улустуң хөгжүм херекселдериниң «Тоожулга» квартединиң концерти. 17.05 — «Ленино-Кокушкино». Документалдыг телефильм (Казань). 17.25 — Г. Свиридов. В. Маяковскийниң шүлүктеринге кедурлүүшкүннүг оратория. 18.00 — «Эртем амыдыралы».

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер (орус, тыва дылдарга).

МОСКВАДАН

18.45 — Бөгүн делегейде. 19.05 — Революсяу болгаш хамааты дайынның ырлары. 19.25 — «Эрес-дидим чорук». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериязы. 20.30 — «Үе». Информастыг программа. 20.55 —01.00 — В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 111 чыл оюнга турасаатткан байырлыг хурал. Концерт. Кремльдиң Съездилер ордузундан дамчыдылга. Төнгенде — Медээлер.

ИИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — «Шушенскоеде бажың». 12.30 — «Билип ал, кылып шыда». Аныяк техниктерге дамчыдылга. 13.15 — В. Маяковский. «Владимир Ильич Ленин» деп поэмазы. 13.45— «Ада-иелер, силерге». 14.15— Симфония оркестри. 14.45 — «ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы». Көргүзүг-фильм.

КЫЗЫЛДАН

15.50—«Революцияның алыбиле». Уран-чечен фильм. 17.15 — «Отчуташ». 17.45 — «Бистиң почтавыс». 18.25 — «Мээң черим». Документалдыг фильм. 18.30 — «Бистиң тугувус, кужувус болгаш чепсээвис».

МОСКВАДАН

19.00 — «Кедээге дамчыдылга». 20.00 — «Чаштар, тамчыктыг удуңар!» 20.15 — «Чурулга уран чүүлүнде Ленинниң овур-хевири». 21.45 — «Комиссар дугайында баллада». Уран-чечен телефильм. 23.00— 00.20 — Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Түңнел оюннарның киржикчилерниң маргылдаазы. Гетеборгтан дамчыдылга.

АПРЕЛЬ 23-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.50 — Эртенги гимнастика. 9.15 «Бачо болгаш ооң авазының дугайында тоол». Мультфильм. 9.35 — «Эрес-дидим чорук». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериязы. 10.40 — Д. Д. Шостакович аттыг квартет ойнаар. 11.10 — Медээлер. 11.45 —14.15 —Чапсар. 14.15 — Медээлер. 14.35—«Сээң күш-ажылың — сээң бедииң». Кинопрограмма. 15.15 — «Бистиң-биле кады, бистиң-биле дөмей кылдыр, бистен артык кылдыр кыл». ГДР-ден дамчыдылга. 16.15 — «Шыдыраа школазы». 16.45 — «Горнистер, кыйгыта харыылаңар!» 17.15 — Афган артистерниң концерти. 17.45 — «Миллионнарның ленинчи университеди». 18.15 — «Хөглүг аялгалар».

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер (орус, тыва дылдарга).

МОСКВАДАН

18.45 — Футбол кубогунуң эдилекчилериниң кубогу дээш. «Фейеноорд» (Голландия) — «Динамо» (Тбилиси). Голландиядан дамчыдылга. Чапсарда болгаш төнгенде делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионадындан (Гетеборг) репортаж. 21.00 — «Үе». Информастыг программа. 21.35 — 23.25 — С. Прокофьевтиң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чылынга. «Композиторнуң опeраларындан». Чапсарда — Бөгүн делегейде.

ИИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — Спортчу класс. 12.40 — М. П. Мусоргскийниң чогаал ажылы. 13.10 — А. П. Чехов. «Вишнялыг сад». 13.40 —«Аваның школазы». 14.10 — Эртем-тайылбырлыг фильм. 14.40 — А. Фалеев — «Чылга шавыышкын». 15.25 — «Комиссар дугайында баллада». Уран-чечен телефильм.

КЫЗЫЛДАН

16.35 — «Бирги рейс, сөөлгү рейс». Уран-чечен фильм. 17.55 — Лазарев «Антония биле Клеопатраның дуэди». 18.00 — «Хоойлу болгаш хүлээлге». 18.30 — Камналга болгаш хумагалыг чорук. 18.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.00 — «Горизонт». Ленинградтан дамчыдылга. 20.00 — «Чаштар, тамчыктыг удуңар!» «Ары оглу чурттап чораан иргин». Мультфильм. 20.15 — «Делегейниң улустарының уран чогаадылгазы» (ГДР). 20.45— Документалдыг телефильм. 21.00 — Н. Мясковский—№ 27 симфония. 21.40 — «Шаңнал». Уран-чечен фильм. 23.05—00.50 — Спортчу программа: ССРЭ-ниң футбол чемпионады. ЦСКА — «Шахтер». ССРЭ-ниң хоккей чемпионады. «Зенит» — «Спартак». «Динамо» стадионундан болгаш Ленинградтан дамчыдылгалар.

АПРЕЛЬ 24-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — Эртенги гимнастика. 9.05 — Горнистер, кыйгыта харыылаңар!» 9.35 — «Оолдар — эки улус». Уран-чечен телефильм. 10.35 — «Тоол дег оран». Хөгжүмнүг телефильм (Вильнюс). 11.05 — Медээлер. 11.10—14.15 —Чапсар. 14.15 — Медээлер. 14.35 —Португалия Республиканың национал байырлалы — Хосталга хүнүнге «Португалияны эргий». Кинопрограмма. 15.05 — «Билип ал, кылып шыда». Аныяк техниктерге дамчыдылга. 15.50 — Делегей конкурстарының лауреады Ю. Вострелов (баян) ойнаар. 16.15 — «Москва болгаш москвачылар». 16.45 —«Хөглүг оркестрниң аян-чоруу». Горькийден дамчыдылга. 17.15 — «Аныяктарның адрестери». 18.15 — «Чурук бүрүзүнде — хүн».

КЫЗЫЛДАН

18.30 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — «Эрес-маадырлыг чорук».

КЫЗЫЛДАН

19.45 — Телемедээлер.

МОСКВАДАН

19.55 — «Эрес-дидим чорук» деп хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 4-кү сериязы. 21.35 —«Ыры-81». 22.25 — Бөгүн делегейде. 22.40—23.05 — Балеттиң аныяк артистериниң концерти.

ИИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

12.00 — «Твардовскийниң чаш чылдары». Документалдыг фильм. 12.20 — «Эрге-хоойлу дугайында беседа». «Ачам, авам, утбам болгаш мен». 12.50 — «Орус чугаа». 13.20 — «Цунами». Эртем-тайылбырлыг фильм. 13.50 — Э. Хемингуэй. Чуртталгазының болгаш чогаадылгазының арыннары. 14.40— «Шаңнал». Уран-чечен фильм.

КЫЗЫЛДАН

16.10 — «Таңныда овурлар». Телефильм. 17.10— Чарлалдар, реклама. 17.20 — «От». Документалдыг фильм. 18.10 — С. Прокофьев. «Даш чечек». 18.15 — «Аныяк ленинчилер». 18.45 — «Тываның кинозераннарында».

МОСКВАДАН

19.00 — «Кино аян-чоруктарының клуву». 20.00 — «Чаштар, тамчыктыг удуңар!» «Илбилиг экран». 20.15 — «Дем каттыштырылгазы». Тележурнал. 21.00 — М. Кажлаевтиң чогаалдарындан концерт. 21.35 — «Дон Кихот» Уран-чечен фильм. 23.05 — 00.20 — Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Түңнел оюннарның киржикчилериниң маргылдаазы. Гетеборгтан дамчыдылга.

АПРЕЛЬ 25-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.45 — «Эки бараанарны — хөйнү». 9.15 — «Эрес-дидим чорук». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 4-кү сериязы. 10.20 — «Тинлекчилер». Фронтучу эңнүктерниң клуву. 3-кү Армияның хоочуннарының ужуражылгазы. 11.50—Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Гетеборгтан дамчыдылга. Чапсарда — «Спортлото» тиражы. 14.00 — Бөгүн делегейде. 14.15 — «Төп телевидениениң экранынга бир дугаар». «Карлос Эспинолаңың хүн демдеглелдери». Уругларга уран-чечен фильм. 15.30 — «Бар-даа болза, бүзүренчиг эвес». 16.30 — «Адаларывыстың ырлары». 17.00 — Политиктиг тайылбырлакчы Ю. А. Летуновтуң беседазы. 17.30 — «Стёпа — далайжы». Мультфильм. 18.05 —«9-ку студия». 19.05—19.20 — Чапсар. 19.20 — Күрүнениң үлегерлиг «Берёзка» хореография ансамблиниң концерти. 19.55 — «Брик-Милльге болган шуугаазынныг таварылга». Уран-чечен телефильм. 1-ги сериязы. 21.00—«Үе». Информастыг программа. 21.35 —«Брик-Милльге болган шуугаазынныг таварылга». 2-ги сериязы. 22.40 — Кежээки аялгалар. Төнгенде — медээлер.

ИИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

14.20 — «Улустуң аялгалары». 14.35 — «Театр чарлалдарында чүү барыл». 15.35 — Концерт. 16.00— «Кадыкшыл». 16.45 — Документалдыг фильм. 16.55 — Европаның хостуг хүреш чемпионады. Лодзьдан дамчыдылга. 17.30 —«Хөгжүмнүг киоск». 18.00 — «Уильям Шекспир». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм (Англия). 1-ги сериязы. 19.00 — Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Гетеборгтан дамчыдылга. [illegible] — Документалдыг фильм. 21.35 И. Дунаевский — «Аас-кежиикче орук». Хөгжүмнүг телешии. 23.00 — Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Гетеборгтан дамчыдылга.

АПРЕЛЬ 26-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». Информастыг программа. 8.40 — «Сула шимчээшкинче, чыскаалыңар!» 9.05 — Ф. Мендельсон. № 1 квартет. 9.30 — «Оттуруукчу». 10.00 — «Совет Эвилелинге бараан боор тур мен!» 11.00 — «Кадыкшыл» программазының почтазы. 11.45—Эртенги почта. Хөгжүмнүг программа. 12.15 — «Эртем болгаш техника». Киножурнал. 12.30 — «Кедээге дамчыдылга». 13.30 — «Хөгжүмнүг киоск». 14.05 — Бөгүн — Төреддешкен хоорайларның делегей хүнү. 14.15 — «Экран өңнүктерин чыып тур». Төреддешкен хоорайларның делегей хүнүнге концерт. 15.05 — «Кино аян-чоруктарының клуву». 16.05 — Концерт. 16.30 — «Делегей панорамазы». 17.15 — «Чоокта чаа, шагда болган чүве...» 18.45 — Чапсар. 19.00 — Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Гетеборгтан дамчыдылга. 21.15 — «Үе». Информастыг программа. 21.45 — «Кинога сонуурганчыларга». 22.30 —«Ромео биле Джульетта». Фильм-балет. 23.00—01.25 Делегейниң болгаш Европаның хоккей чемпионады. Гетеборгтан дамчыдылга. Төнгенде — медээлер.

ИИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

14.20 — «Дириг амытаннар делегейинде». 15.20 — Чаа, өглененнерниң телеклуву. 16.50 — Спортчу программа: ССРЭ-ниң акробатикага кубогу. Европаның хостуг хүреш чемпионады. Донецкиден болгаш Лодзьдан дамчыдылгалар. 18.05 — «Уильям Шекспир». Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 2-ги 3-кү сериялары. 20.00—«Чаштар, тамчыктыг удуңар!». «Валя утбай чугаалап олур...» 20.15 — «Университеттиң сөзү». Документалдыг фильм. 20.35 — Делегейниң П. И. Чайковский аттыг 6-гы конкурузунуң лауреады скрипач Д. Джексоннуң (АКШ) концерти. 21.45—23.30 — «Башкы». Уран-чечен фильм.

Агаар

Бөгүн республикага эдир булуттаар, аязыр. Чамдык черлерге бичии чаъстаар. Соңгу-барыын чүк угланыышкынныг хат секундада 9—14 метр чедир дүргедээр, чамдык черлерге 15—20 метр чедир күштелир. Дүне 0 градустан ашпас, хүндүс 15—20 градус чедир чылыыр.

Кызылга база-ла эдир булуттаар, дүне кезек дымыраадыр чаъстаар. Соңгу-барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 9—14 метр чедер, бир чамдыкта хат секундада 15—20 метр чедир дүргедээр. Дүне 0 градустан ашпас, хүндүс 18—20 градус изиир.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

АПРЕЛЬ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Сезикчиг кижи» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 (узаткан), 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыынды 9.30. «Сээң оглуң-дур мен, черим» (2 сериялыг) 13.00, 19.30, «Келир үениң дайынчызы» деп киноклуб 17.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чарышка ондактыг шенээшкин» 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарьаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлегпур килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 937.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1) ТС—00635